(NE)MOGUCA MISIJA

Merenje impakta omladinskog rada na mlade i zajednicu

Co-funded by the European Union

(NE)MOGUĆA MISIJA

Merenje impakta omladinskog rada na mlade i zajednicu

Autori:

Istraživači:

dr Dragan Stanojević, dr Vladimir Mentus (Institut društvenih nauka)
dr Lilia Elenkova, vanr. prof. dr Albena Taneva (Univerzitet Sv.Kliment Ohridski)

Omladinski radnici:

Milana Božulić i Jelena Stojanović (NAPOR), Dragana Mitrovikj (Unija za omladinski rad), Mirko Migliarino i Livia Grasselli (NINFEA) i Hilario Matos (APPJUVENTUDE)

Projekat: Merenje impakta omladinskog rada - (ne)moguća misija!
Podrška: Fondacija TEMPUS, program Evropske komisije Erasmus+
Partneri: Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada – NAPOR (Srbija), Unija za omladinski rad (Severna Makedonija), NINFEA (Italija), APPJUVENTUDE (Portugal), Institut društvenih nauka (Srbija) i Univerzitet Sv. Kliment Ohridski (Bugarska).
Koordinator aktivnosti: Jelena Stojanović
Published by: Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada – NAPOR
Sutjeska 2/II/12, 21000 Novi Sad SRBIJA
Prelom i naslovna strana: Darko Gulevski
Godina: 2024

Izjava o odgovornosti: Ovaj projekat je finansiran uz podršku Evropske komisije. Ova publikacija odražava samo stavove autora, a Komisija ne može biti odgovorna za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

Sadržaj:

- Cilj istraživanja
- Razvoj metodologije
- Optimalni dizajn
- Rezultati istraživanja
  - Kvantitativno istraživanje
    - Kvantitativna analiza – razlike pre i posle implementacije programa
    - Kvantitativna analiza – subjektivna snaga uticaja programa
    - Ključne poruke
  - Kvalitativno istraživanje
- Rezultati po zemljama
  - Italija
  - Srbija
  - Severna Makedonija
  - Portugal

Aneksi:

- Upitnik za Talas I i II
- Upitnik za Talas III
- Vodič za intervju za učesnike
- Vodič za intervju za impakt grupu

CILJ ISTRAŽIVANJA

Ovo istraživanje ima za cilj da prepozna uticaj (kao dugoročan efekat) „skrivene agende“ omladinskog rada kroz posebno dizajniran istraživački okvir i metodu analize podataka kroz:

1. Otkrivanje promena na ličnom nivou
2. Otkrivanje promena na nivou zajednice.

Većina istraživanja se fokusira na merenje i ispitivanje specifičnih autputa u zavisnosti od sadržaja programa ili projekta. Ovo istraživanje ima za cilj da pokuša da izmeri ono što se često naziva u omladinskom radu „skrivenom agendom“, odnosno razvoj (mekih) veština, promena u stavovima, inicijativi i omladinskom aktivizmu, koji su krajnji ciljevi većine, ako ne i svih, tipova omladinskog rada.
Od samog početka znali smo da je izazovno (ili čak nemoguće) izolovati efekte programa/intervencija malog obima. Od svih nivoa merenja uticaja (individualni, organizacioni, politički i nivo zajednice), uticaj na zajednicu je najteže meriti. Zbog toga smo razvili metodologiju koja u određenoj meri uspeva da prepozna dugoročni uticaj kako na ličnom, tako i na nivou zajednice.

Razvoj metodologije

Pri dizajniranju istraživanja, istraživači su započeli sa prilično složenim dizajnom, prikazanim u sledećoj tabeli. Primarni cilj je bio uporediti tri grupe: 1. one koji učestvuju u programu, 2. grupu uticaja (pojedinci iz njihovog najbližeg okruženja), i 3. kontrolnu grupu mladih ljudi koji dele iste socio-demografske karakteristike kao i učesnici, ali ne učestvuju u programu. Pretpostavka je bila da će program doneti specifične promene u grupi učesnika, da će te promene biti uočene od strane onih koji su im najbliži, da će biti moguće prepoznati efekat širenja kako na same učesnike, tako i na njihovo okruženje, te da će sve razlike biti značajnije u poređenju sa kontrolnom grupom, koja nije prošla kroz intervenciju.

TALAS	UČESNICI	IMPAKT GRUPA	KONTROLNA GRUPA
I TALAS - PRE POČETKA PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI
II TALAS – NA KRAJU PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI I INTERVJU	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI I INTERVJU	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI I INTERVJU
III TALAS – 3 MESECA NAKON PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI I INTERVJU	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI I INTERVJU	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI

Nakon serije sastanaka i radionica sa predstavnicima partnerskih omladinskih organizacija i omladinskih radnika, kolektivno smo zaključili da je takav dizajn previše složen, jer je zahtevao resurse, organizaciju i stručnost koju organizacije treba da poseduju. Pored toga, programi omladinskih organizacija su prilično raznoliki, i samo deo njih uključuje jasno definisane grupe učesnika koji pohađaju program u određenom vremenskom periodu, što je bio jedan od zahteva za eksperimentalni dizajn. Organizovanje kvantitativnog istraživanja sa eksperimentalnom, kontrolnom i grupom uticaja pokazalo se nemogućim jer većina organizacija nije mogla da regrutuje članove za kontrolnu grupu. Stoga je istraživanje redizajnirano kako bi se pokušalo odgovoriti na ključna pitanja, istovremeno osiguravajući da ostane održivo i izvodljivo.

TALAS	UČESNICI	IMPAKT GRUPA
I TALAS - PRE POČETKA PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI	
II TALAS – NA KRAJU PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI	
III TALAS – 3 MESECA NAKON PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI I INTERVJU	INTERVJUI

Optimalni dizajn

Na osnovu procesa konsultacija između istraživača, omladinskih radnika i omladinskih praktičara, verujemo da je dizajn prikazan u Tabeli 3 optimalan pod sledećim uslovima:

1. Kada istraživači razvijaju instrument ili kada je on već razvijen i spreman za upotrebu (sa potencijalno manjim modifikacijama koje mogu izvršiti omladinski praktičari).
2. Kada omladinske organizacije, koristeći svoje interne kapacitete, prikupljaju podatke.
3. Kada istraživači, zajedno sa praktičarima, analiziraju podatke i daju preporuke.

Tokom istraživanja primetili smo (vidi rezultate istraživanja ispod) da su ispitanici imali tendenciju da precenjuju ili potcenjuju svoje znanje, stavove i prakse tokom prvog talasa. Stoga, tokom drugog talasa ankete, ispitanicima bi trebalo ponuditi mogućnost da pregledaju i revidiraju svoje početne odgovore na osnovu iskustva sa programom nakon odgovaranja na svako pitanje. Ovaj pristup bi omogućio tri merenja koristeći isti instrument: 1. pre početka programa, 2. nakon završetka programa, i 3. ispravljanje prvog odgovora tokom drugog talasa. Ovo bi omogućilo preciznije merenje promena pre i posle programa. Dodatno, još jedna anketa bi se sprovela tri meseca kasnije kako bi se procenio uticaj programa na učesnike i njihovu okolinu.

TALAS	UČESNICI	IMPAKT GRUPA
I TALAS - PRE POČETKA PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI	
II TALAS – NA KRAJU PROGRAMA SA DVA MERENJA ZA SVAKO PITANJE	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI - ISPRAVKA PRVOG ODGOVORA	
III TALAS – 3 MESECA NAKON PROGRAMA	ANKETA KOJU POPUNJAVAJU SAMI UČESNICI I INTERVJU	INTERVJUI

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kvantitativno istraživanje

Kako bismo merili uticaj omladinskih radnih programa kvalitativno, sproveli smo merenja prema relevantnim indikatorima u tri talasa na istim ispitanicima. Identična merenja su sprovedena na mladim ispitanicima koji su učestvovali u različitim omladinskim radnim programima iz četiri zemlje: Srbija, Italija, Severna Makedonija i Portugal.

U prvom i drugom talasu, mladi ispitanici su ocenjivali konzistentan set indikatora vezanih za uticaj programa u kojima su učestvovali. Prvi talas evaluacije je obavljen pre učešća u programima, a drugi talas odmah nakon završetka. Na ovaj način, longitudalna merenja su objektivno zabeležila uticaj programa nakon učešća u poređenju sa periodom pre učešća. U trećem talasu, tri meseca nakon učešća u programu, isti ispitanici su subjektivno ocenjivali u kojoj meri je program imao poboljšavajući ili pogoršavajući uticaj prema istim indikatorima. Ovo je ispitanicima omogućilo dovoljno vremena za nepristrasno razmišljanje. Pored pitanja o socio-demografskim karakteristikama, mladi su ocenjivali uticaje programa na osnovu ukupno 52 varijable.

Upitnik je dizajniran tako da obuhvati pet širokih kategorija koje su, na osnovu istraživanja, pokazale da su potencijalno podložne uticaju omladinskog rada: socijalizacija, meke veštine, kritičko mišljenje, osnaživanje i participacija mladih. Ove kategorije su dalje podeljene na devet potkategorija, koje su služile kao osnova za konstruisanje indeksa koje smo koristili za analizu dobijenih podataka. To su lakoća socijalizacije i interakcija sa drugima (socijalizacija), rad sa drugima i prilagodljivost (meke veštine), kritičko mišljenje i pažljivo slušanje (kritičko mišljenje), donošenje odluka (osnaživanje) i participacija i uticaj na zajednicu (participacija mladih). Tabela 1 prikazuje pitanja postavljena ispitanicima, organizovana onako kako su grupisana u devet širih indeksiranih kategorija.

Uzorkom u četiri zemlje bilo je obuhvaćeno po 30 ispitanika, što je bilo dovoljno za sprovođenje kvantitativnih analiza. Uzimajući u obzir očekivanu stopu smanjenja uzorka, početni cilj je bio da se u prvom talasu u svakoj zemlji obuhvati najmanje 50 ispitanika.

LAKOĆA SOCIJALIZACIJE
Koliko ti je lako ili teško da tražiš pomoć ili podršku od svojih prijatelja i poznanika?
Koliko ti je lako ili teško da se družiš sa ljudima koje ne poznaješ dobro?
INTERAKCIJA SA DRUGIMA
Koliko ti je prijatno da se družiš sa ljudima iz različitih kultura ili religija?
Koliko ti je prijatno da se družiš sa ljudima različitih seksualnih orijentacija ili rodnih identiteta?
Koliko ti je prijatno da se družiš sa ljudima iz različitih etničkih grupa?
RAD SA DRUGIMA
Sposoban/na sam da radim sa drugima na ostvarivanju zajedničkih ciljeva.
Sposoban/na sam da motivišem i vodim tim ka zajedničkom cilju.
Sposoban/na sam da donosim odluke iz više opcija.
Sposoban/na sam da se pridržavam rasporeda i ispunjavanja rokova.
PRILAGODLJIVOST
Sposoban/na sam da prepoznam i poštujem različite perspektive zasnovane na vrednostima, uverenjima i običajima različitih kultura.
Prihvatam odgovornost za sopstvene postupke bez okrivljavanja drugih.
Sposoban/na sam da kažem "Ne" kada je to potrebno.
Iskren/a sam prema drugima.
Sposoban/na sam da uzmem u obzir potrebe drugih.
Ako nešto ne razumem u razgovoru, pitam da bih razumeo.

KRITIČKO MIŠLJENJE

Posebno sam oprezan/na prema izvorima koji prikazuju informacije na preterano emotivan ili jednostran način.
Poredim informacije iz različitih izvora, i ako postoje neslaganja, proveravam ih dodatnim istraživanjem.
...guglam to.
...razgovaram sa stručnjacima.
...razgovaram sa profesorima/nastavnicima.

PAŽLJIVO SLUŠANJE

Mogu promeniti svoje mišljenje kada čujem dobre argumente.
Trudim se da slušam mišljenja drugih, čak i posebno ako se ne slažem.
Kada slušam druge, potpuno sam prisutan i spreman da pružim povratne informacije.

DONOŠENJE ODLUKA

Koliko ti je prijatno da pregovaraš za ono što želiš u grupi mladih (razred, sportski klub, sastanak, itd.)?
Koliko se informisano osećaš o načinu na koji se donose odluke na lokalnom nivou?
Koliko ti je prijatno da se izjasniš i podeliš svoje mišljenje tokom debata (u školi, različitim upravnim odborima, omladinskim klubovima i grupama vršnjaka)?
Koliko se samouvereno osećaš u svojoj sposobnosti da učestvuješ u procesu donošenja odluka (na primer u školi)?
Koliko često diskutuješ o aktuelnim političkim pitanjima sa svojim vršnjacima?
Koliko važnim smatraš participaciju mladih u građanskim aktivnostima?

PARTICIPACIJA

Da li si spreman da se pridružiš nevladinoj organizaciji?
Da li si ikada/koliko često si protestovao/la?
Koliko često si učestvovao/la kao volonter/ka?
Da li si ikada učestvovao/la u lokalnom aktivizmu ili vodio/la kampanju za neku važnu stvar u lokalnoj zajednici?
Da li si ikada kontaktirao/la (lično ili putem društvenih mreža, emaila, itd.) nekog donosioca odluka da izneseš svoje stavove o određenom pitanju?

UTICAJ NA ZAJEDNICU

Koliko osećaš da si uključen/a u proces donošenja odluka u svojoj zajednici?
Koliko često osećaš da doprinosiš dobrobiti svoje zajednice?
Koliko često osećaš da praviš promenu u svojoj zajednici?

TABELA 1: PITANJA I ŠIRE KONSTRUISANI INDEKSI

Kvantitativna analiza – razlike pre i posle sprovođenja programa

U prvom delu predstavljamo nalaze koji se odnose na ocene ispitanika odmah nakon participacije u programima (talas 2) u poređenju sa ocenama pre početka programa (talas 1).

Prvo tumačimo rezultate za ispitanike iz svih zemalja kombinovano u vezi sa svim indikatorima. Iz ove perspektive, vidljiv je blagi pozitivan pomak za sve indikatore, pri čemu su statistički značajna povećanja primećena u participaciji i radu sa drugima (označena podebljanim okvirom) (Grafikon 1).

Iako uticaj nije visokog intenziteta, već postoje jasni pokazatelji da omladinski programi imaju objektivan efekat na učesnike. Analize po svakoj zemlji pružaju još ubedljivije dokaze o uticaju.

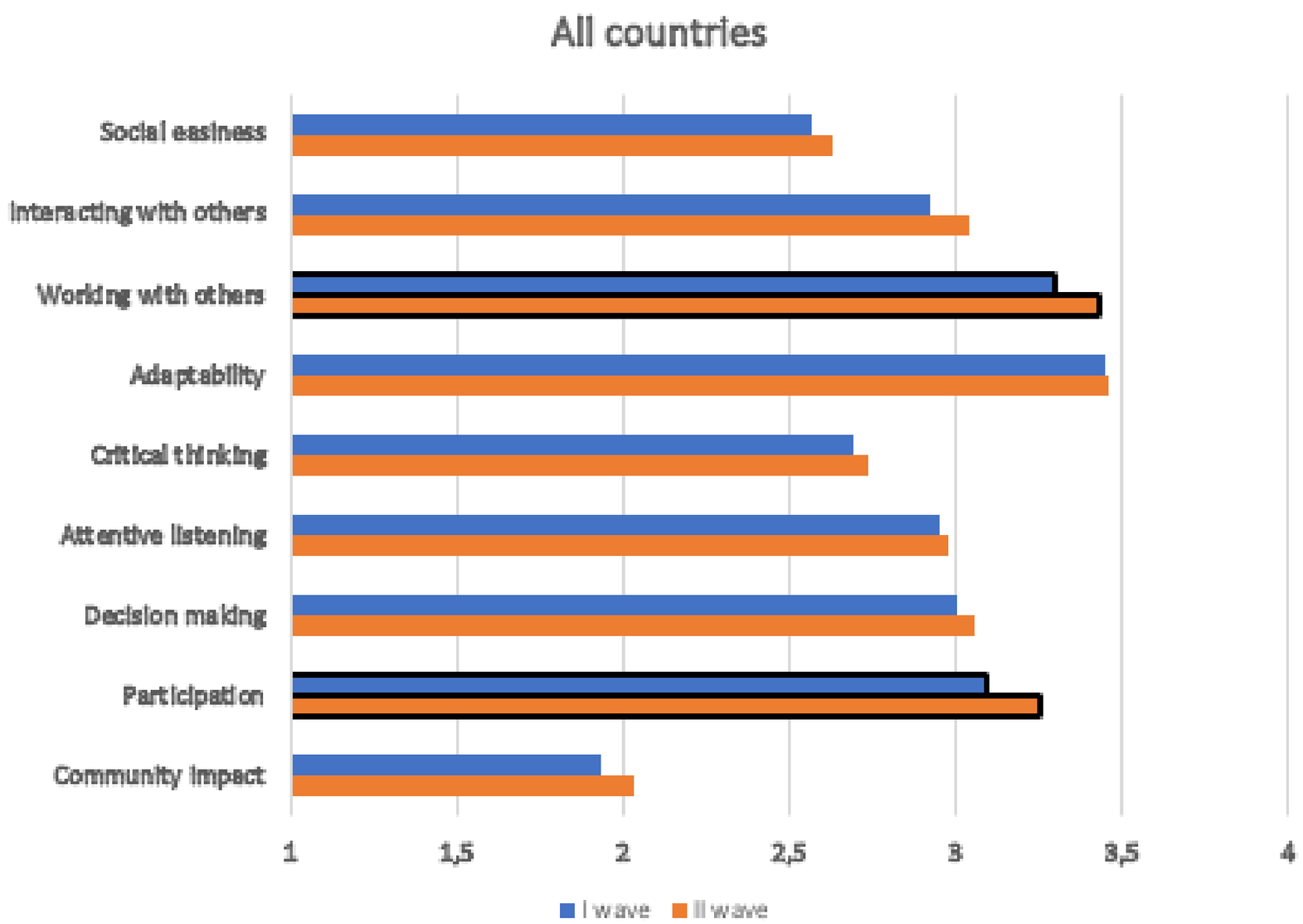

Grafikon 1. Uticaj programa prema indeksima u svim zemljama

U Srbiji je pozitivan uticaj evidentan za svaku dimenziju, a statistički je značajan u četiri od devet indeksa – prilagodljivost, kritičko mišljenje, donošenje odluka i participacija (Grafikon 2). U ovom kontekstu, efekat programa na samoprocenjeno poboljšanje u donošenju odluka i participaciji se posebno ističe.

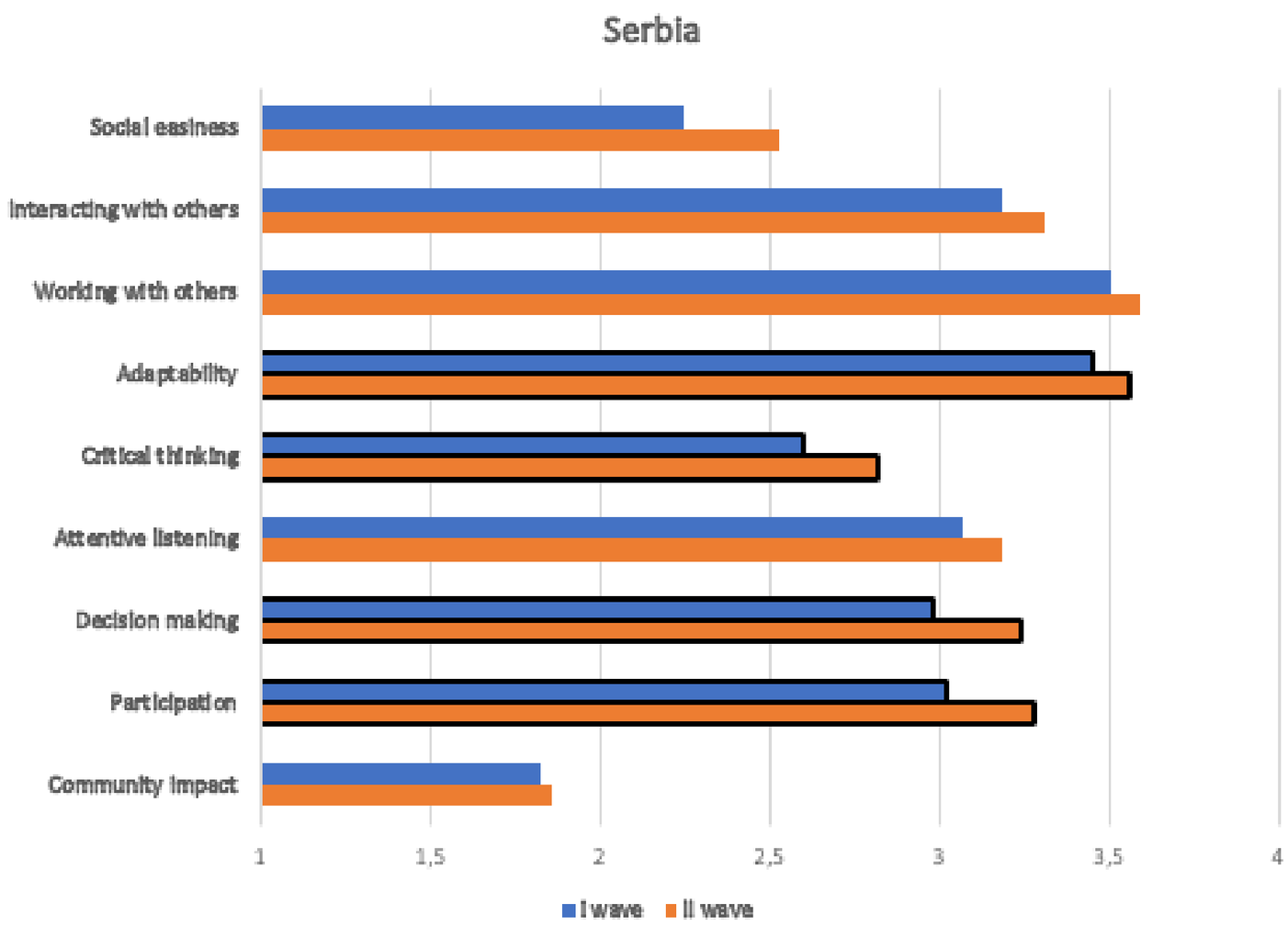

Grafikon 2. Uticaj programa po indeksima u Srbiji

U Italiji je na kraju drugog talasa primećen značajan porast kod gotovo svih indikatora, pri čemu je statistički značajan efekat zabeležen u radu sa drugima (Grafikon 3).

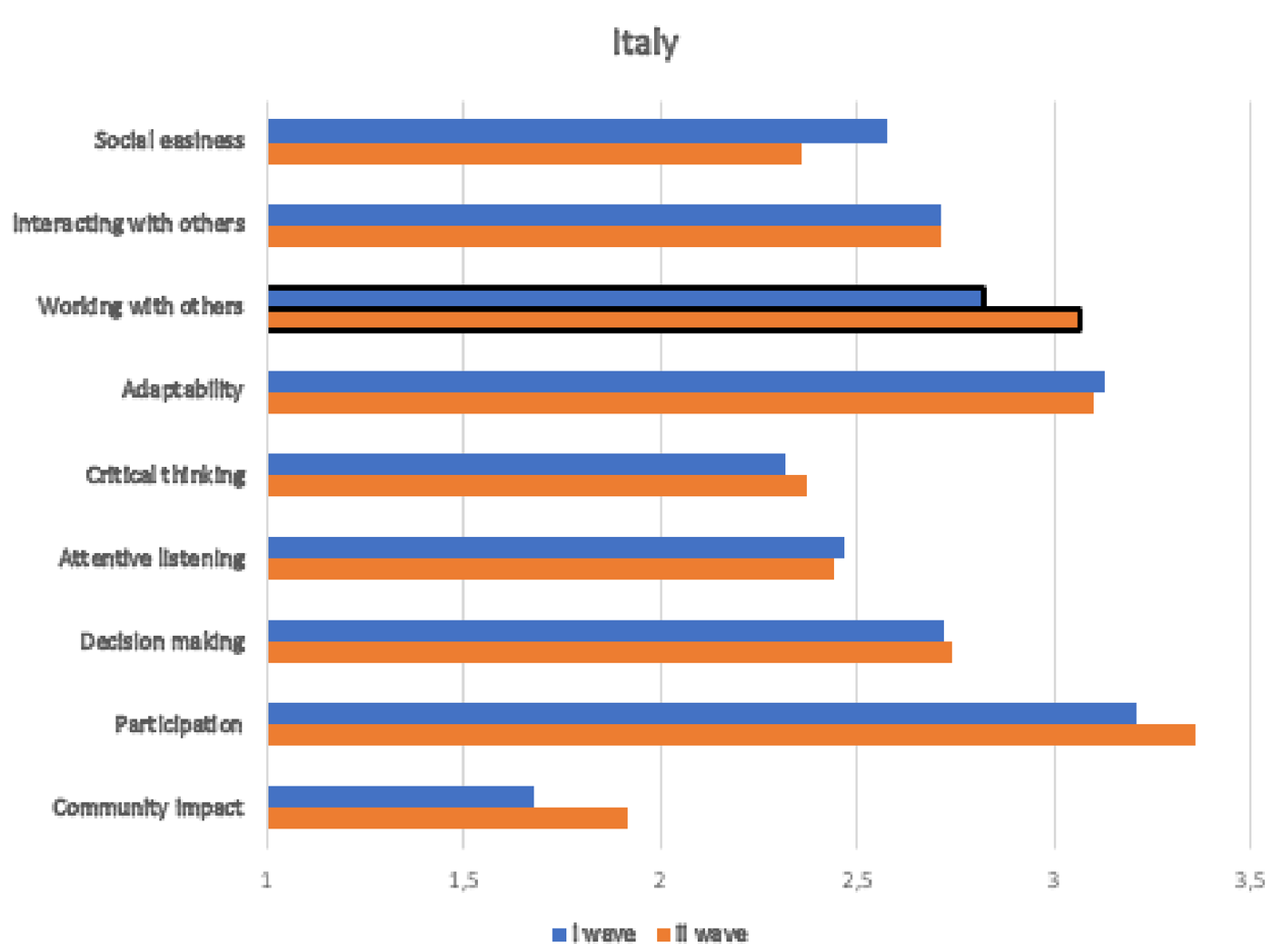

Grafikon 3. Uticaj programa prema indeksima u Italiji

U Severnoj Makedoniji, programi imaju statistički značajan efekat na dva indeksa: interakciju sa drugima i rad sa drugima (Grafikon 4). Svi ostali indikatori su pokazali stagnaciju ili blagi rast.

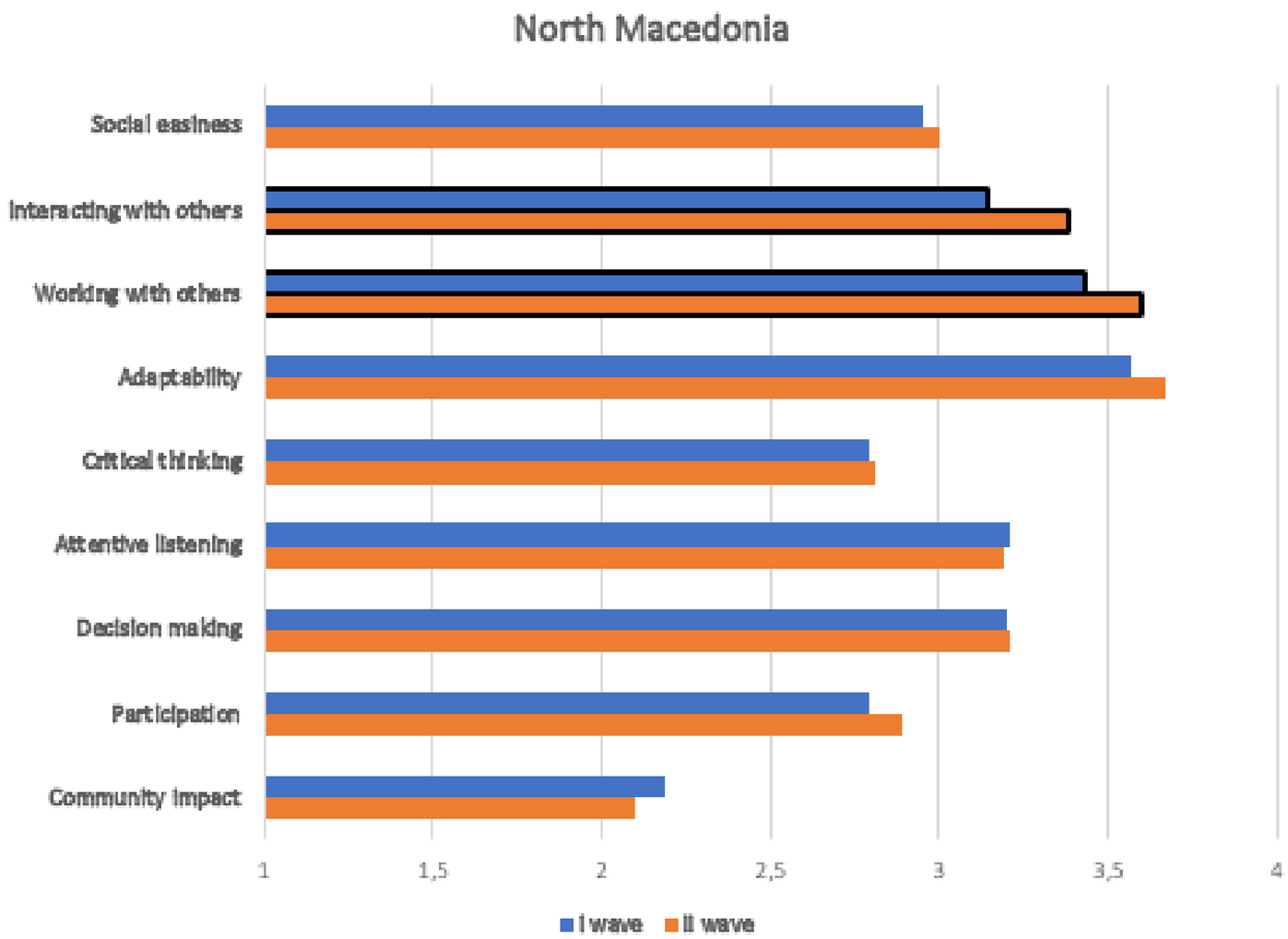

Grafikon 4. Uticaj programa prema indeksima u Severnoj Makedoniji

Na kraju, u Portugalu, situacija je veoma slična Italiji u pogledu stanja posle drugog talasa u poređenju sa prvim, pri čemu se indeks za uticaj na zajednicu posebno ističe u pogledu pozitivnog uticaja programa (Grafikon 5).

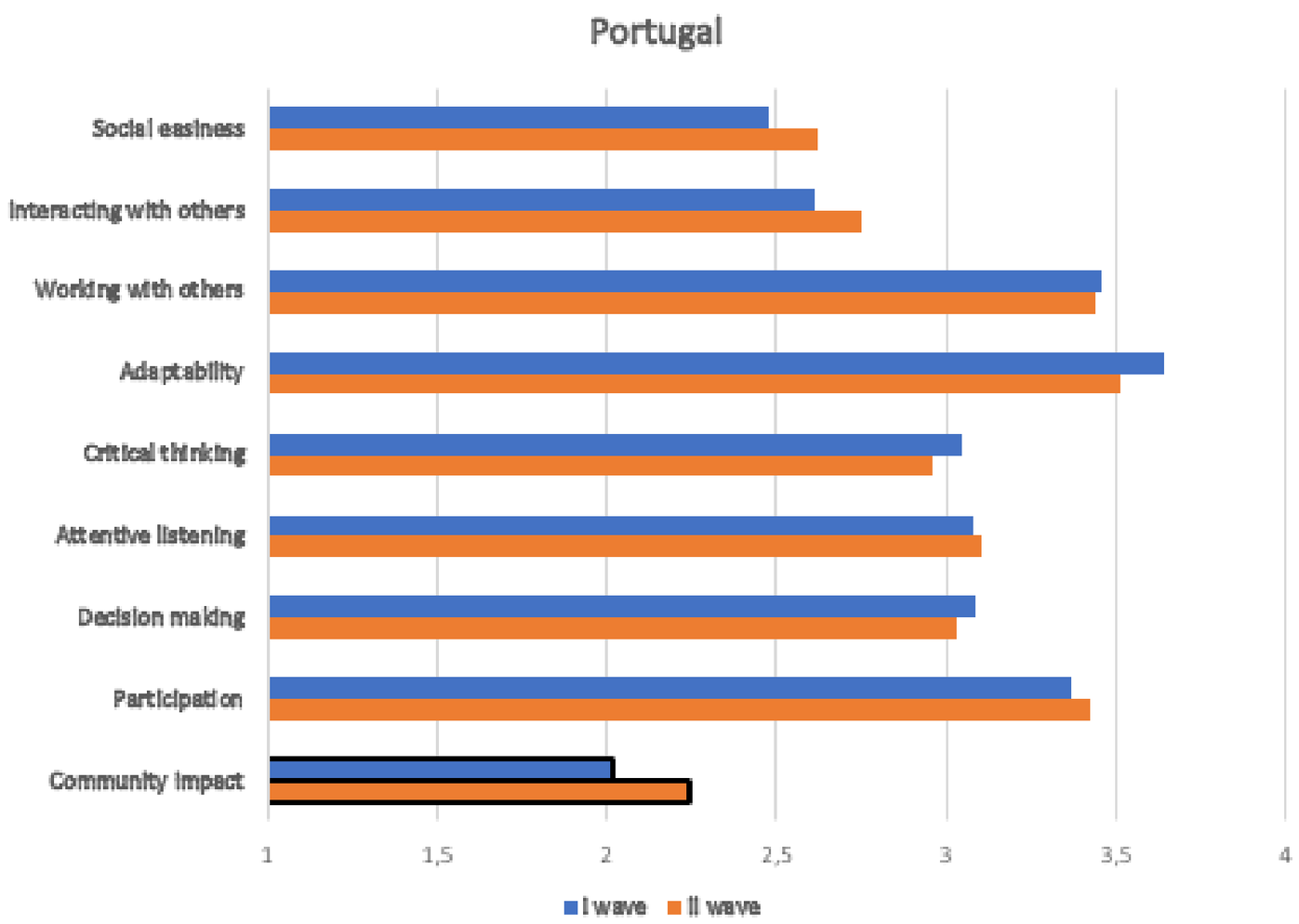

Grafikon 5. Uticaj programa prema indeksima u Portugalu

Sledeći deo analize bavio se intenzitetom promena za svaku proučavanu varijablu. Upoređivanjem procena ispitanika nakon drugog talasa sa onima iz prvog talasa, konstruisane su nove varijable koje označavaju intenzitet promene. Analize frekvencije odgovora za svaku dobijenu varijablu omogućile su poređenje uticaja omladinskih programa na svaku proučavanu varijablu. Prvo predstavljamo rezultate za sve zemlje kombinovano.

Najizraženiji uticaj programa je u kontaktiranju donosioca odluka (lično ili putem društvenih mreža, e-maila itd.) kako bi se izrazilo svoje mišljenje o određenom pitanju. Ovde je zabeleženo 23% viši procenat ispitanika koji su pokazali pozitivnu promenu nakon programa u poređenju sa onima koji su pokazali negativnu promenu. Sledeće, u oceni participacije u lokalnom aktivizmu ili kampanjama za ciljeve koji su važni za zajednicu, 19% više ispitanika iz svih zemalja je izjavilo povoljan stav nakon participacije u programu u poređenju sa onima koji su doživeli pogoršanje. Što se tiče sposobnosti donošenja odluka između različitih opcija, 15% više ispitanika je osetilo napredak u poređenju sa onima koji su pokazali opadanje. Kod još jedne varijable, osećanja da se pravi razlika u svojoj zajednici, primećen je značajan pozitivan uticaj, sa 14% više ispitanika koji su pokazali uočljiv napredak u poređenju sa onima koji su doživeli pogoršanje.

Dalje, lakoća socijalizacije sa osobama koje se slabo poznaju povećana je za 12% u korist poboljšanja, a sposobnost motivisanja i vođenja tima ka zajedničkom cilju poboljšana je za 11% u poređenju sa onima koji su pokazali opadanje nakon participacije u programu. Zabeležena je 10% razlika u osećaju uključenosti u proces donošenja odluka u svojoj zajednici, participaciji kao volonter i osećaju udobnosti u interakciji sa ljudima različitih etničkih grupa (kao što su Romi) i drugih seksualnih orijentacija ili rodnih identiteta. Preostale varijable su takođe pokazale pozitivan rast, ali sa relativno manjim intenzitetom —sledeći deo analize uključivao je ispitivanje podataka zasebno za svaku od četiri zemlje.

Podaci iz Srbije ukazuju na to da je participacija u bilo kojem lokalnom aktivizmu ili kampanjama za određeni cilj važan za lokalnu zajednicu povećana kod 41% više ispitanika nego što je smanjena nakon participacije u omladinskim programima. Sličan slučaj primećen je kod sposobnosti razmatranja potreba drugih, gde je razlika 37%. Razlika od 29% je u korist povećanog traženja informacija o različitoj temi razgovorom sa stručnjakom i osećanja informisanosti o tome kako se donose odluke na lokalnom nivou. Konačno, razlika od 28% primećena je u korist ispitanika koji su iskusili povećanje pozitivnih osećanja o pravljenju promene u svojoj zajednici u poređenju sa onima koji su pokazali opadanje tih osećanja.

U Italiji, sposobnost donošenja odluka između različitih opcija povećana je za 38% češće nego što je smanjena nakon participacije u programima. Isto važi za jasno i ljubazno izražavanje pred bilo kojom grupom slušalaca, gde je razlika 26%, i za kontaktiranje (lično ili putem društvenih mreža, e-maila itd.) donosioca odluka kako bi se izrazilo svoje mišljenje o određenom pitanju, gde je razlika malo manja, ali još uvek značajna i iznosi 25%. Isto važi i za ocene sposobnosti doprinosa diskusijama o političkim pitanjima ili problemima zbog nivoa znanja i razumevanja, sa jednakom razlikom u korist onih koji su prijavili rast. Konačno, u 23% slučajeva, poverenje u efikasno komuniciranje svojih kvalifikacija i veština ili snaga i slabosti (u grupi ili, na primer, na intervjuu) povećano je češće nego što je smanjeno.

U Severnoj Makedoniji, u 30% slučajeva, voljnost za kontaktiranje donosioca odluka kako bi se izrazilo svoje mišljenje o određenom pitanju povećana je češće nego što je smanjena. U 24% slučajeva, osećaj udobnosti tokom interakcije sa ljudima različitih seksualnih orijentacija ili rodnih identiteta povećan je češće nego što je smanjen. Slična razlika od 23% primećena je u sposobnosti motivisanja i vođenja tima ka zajedničkom cilju. Konačno, razlika od 20% primećena je u korist onih koji su iskusili poboljšanje u poređenju sa onima koji su pokazali pogoršanje u osećaju udobnosti tokom interakcije sa ljudima iz različitih etničkih grupa, sposobnosti donošenja odluka između različitih opcija i sposobnosti da se kaže "Ne" kada je to potrebno.

U Portugalu je pronađeno poboljšanje u voljnosti da se kontaktira donosioc odluka kako bi se izrazilo svoje mišljenje o određenom pitanju kod 83% više osoba nego kod onih koji su doživeli opadanje. Takođe, nakon participacije u programu, zabeleženo je 27% više od onih koji su prijavili poboljšanje u svojoj sposobnosti da doprinesu diskusijama o političkim pitanjima ili problemima zbog svog znanja i razumevanja. Bilo je takođe 24% više ljudi koji su prijavili povećanje osećaja uključenosti u proces donošenja odluka u svojoj zajednici u poređenju sa onima koji su prijavili smanjenje osećaja nakon participacije u programu. Ista razlika se odnosi na osećaj doprinosa blagostanju svoje zajednice.

Kvantitativna analiza – subjektivna snaga uticaja programa

U trećem talasu, kao što je prethodno pomenuto, od ispitanika je zatraženo da procene koliko je participacija u programima pomogla ili ometala njihov razvoj u vezi sa svim varijablama. Prvo predstavljamo rezultate analize devet indeksa posmatranih zajedno za sve mlade ispitanike. Proseci njihovih ocena su izračunati u vezi sa pomenutim uticajem programa, gde je 1 označavalo značajan pogoršavajući uticaj programa, a 5 značajan poboljšavajući uticaj. Rezultati su prikazani na Grafikonu 6. Analize sugerišu da mladi ispitanici percipiraju pozitivan uticaj programa u čak osam indeksa. Uticaj je ocenjen relativno visoko u sedam od njih—više od četiri na petostepenoj skali. To su, pre svega, pažljivo slušanje, zatim rad sa drugima i lakoća socijalizacije. Sličan snažan uticaj zabeležen je u svim zemljama za uticaj na zajednicu, donošenje odluka i prilagodljivost. Snažan subjektivan uticaj takođe je primećen tokom interakcije sa drugima, sa približnom ocenom od četiri na skali od pet. Kritičko mišljenje je jedini indeks koji je ocenjen kao nedovoljno poboljšan zbog participacije u programu, pri čemu je uticaj generalno ocenjen kao neutralan, uz pojedine razlike između zemalja koje će sada biti detaljnije razmotrene.

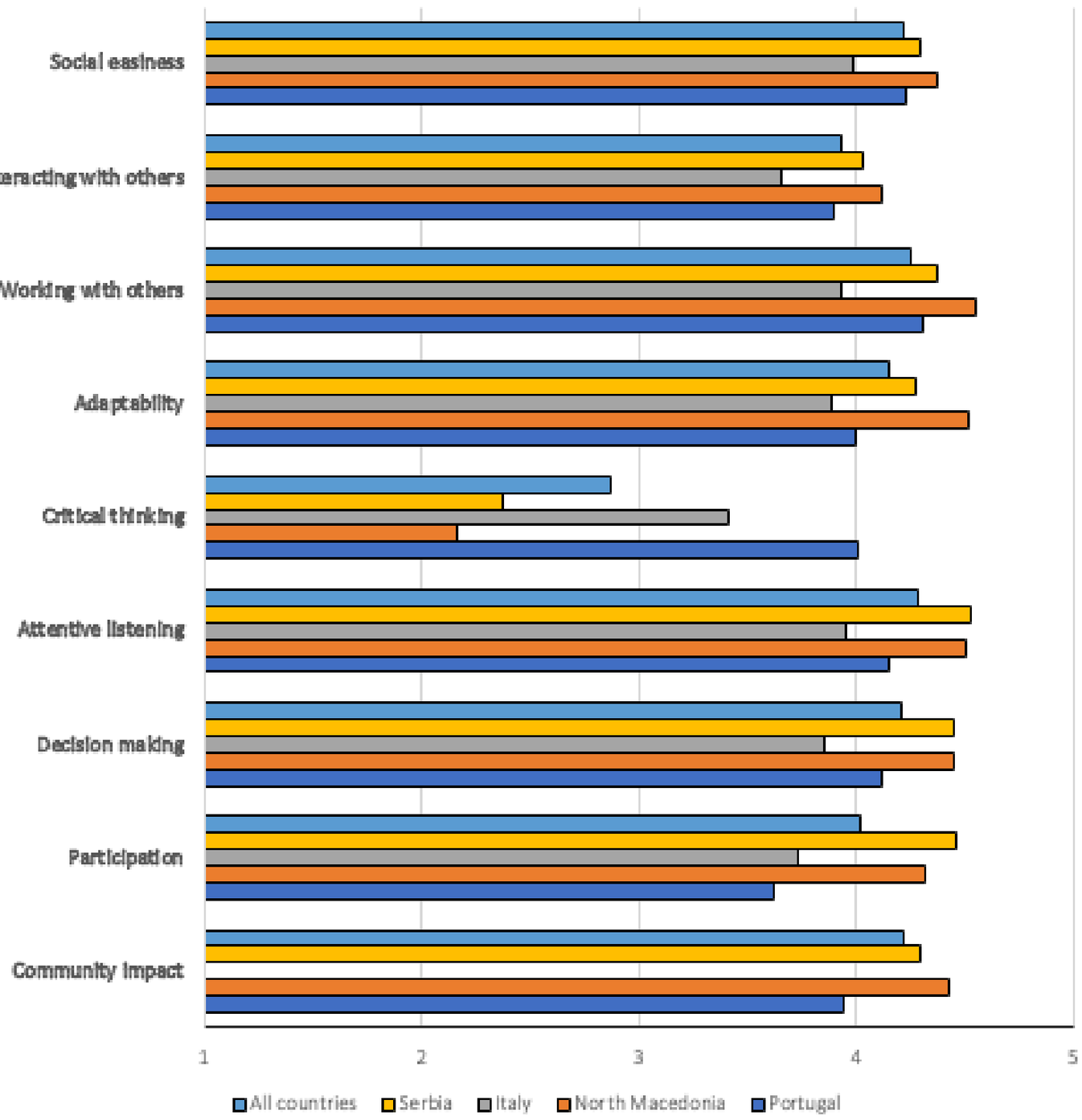

Grafikon 6. Subjektivni uticaj programa prema indeksima (1 – značajan pogoršavajući uticaj, 5 – značajan poboljšavajući uticaj)

U Srbiji je najveći pozitivan uticaj zabeležen u pažljivom slušanju, participaciji i donošenju odluka. Slede rad sa drugima, uticaj na zajednicu, lakoća socijalizacije, prilagodljivost i interakcija sa drugima. Svi ovi indeksi imaju prosečnu ocenu iznad 4 na petostepenoj skali uticaja. S druge strane, kritičko mišljenje je ocenjeno nešto niže, bliže neutralnom, ili čak kao ometajuće.

U Italiji, uticaji ostaju pozitivni, ali su ocenjeni nešto niže nego u Srbiji. Lakoća socijalizacije, pažljivo slušanje i rad sa drugima su ocenjeni blizu četiri na skali od pet, dok slede prilagodljivost, donošenje odluka i participacija. Blagi napredak je zabeležen u interakciji sa drugima, uz blagi pozitivni pomak u kritičkom razmišljanju. Dakle, u Italiji je uticaj subjektivno primećen u svih devet indeksa.

Što se tiče Severne Makedonije, čak osam indikatora ima prosečnu ocenu uticaja iznad četiri. Najviši uticaj zabeležen je u radu sa drugima, prilagodljivosti i pažljivom slušanju, svi sa uticajem iznad 4,5. Slede donošenje odluka, uticaj na zajednicu, lakoća socijalizacije, participacija i interakcija sa drugima sa nešto nižim uticajem. Kao i u Srbiji, uticaj na kritičko mišljenje ocenjen je kao blago negativan.

Na kraju, u Portugalu je situacija donekle slična Italiji u smislu da su svi indikatori ocenjeni pozitivno i promenjeni, iako nešto manje intenzivno. Najveći uticaj zabeležen je u radu sa drugima, lakoći socijalizacije, pažljivom slušanju i donošenju odluka, svi sa prosečnom ocenom iznad 4 od 5. Uticaj programa je bio nešto manji u prilagodljivosti, uticaju na zajednicu, interakciji sa drugima i participaciji. Takođe, među mladima u Portugalu primećen je najpozitivniji pomak u kritičkom mišljenju zbog participacije u programu, sa ocenom iznad 2.5 na trostepenoj skali.

U sledećem delu ćemo predstaviti nalaze koji se odnose na subjektivni uticaj svake proučavane varijable u trećem talasu. U svim zemljama, sposobnost pažljivog slušanja onoga što drugi govore i davanje povratnih informacija, izražavanje svojih ideja i mišljenja, rad sa drugima na postizanju zajedničkih ciljeva, jasan i ljubazan govor pred bilo kojom grupom slušalaca, i spremnost da se pita ako nešto nije jasno u razgovoru, ocenjeni su sa uticajem iznad 4,3 na petostepenoj skali. Sledeći grafikoni ilustruju uticaje pojedinačnih varijabli kombinovanih za sve zemlje.

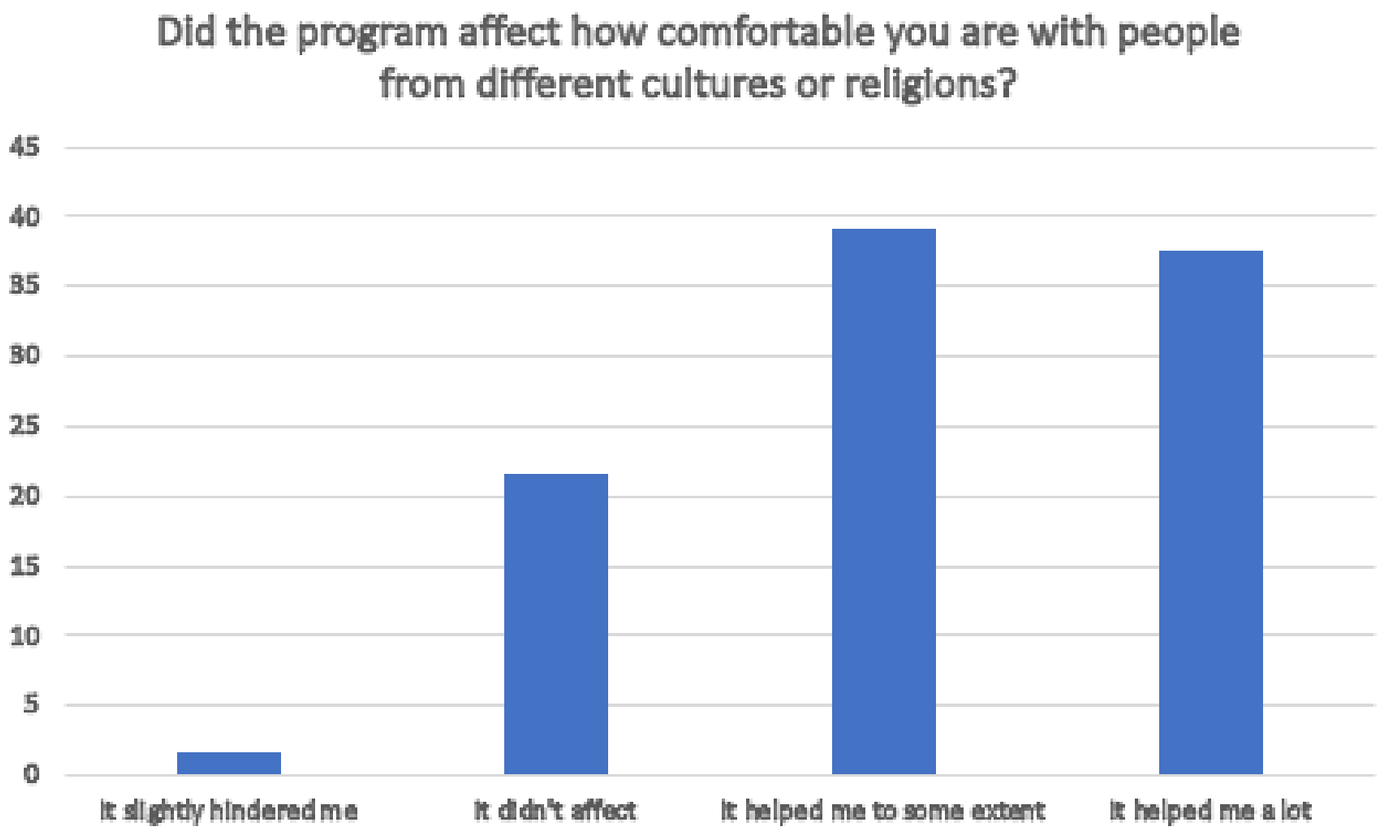

Grafikon 7. Uticaj programa na osećaj prijatnosti sa ljudima iz različitih kultura ili religija (%)

Kao što je prikazano na Grafikonu 7, više od tri četvrtine ispitanika ocenilo je da je participacija u omladinskim programima poboljšala njihov osećaj prijatnosti sa ljudima iz različitih kultura ili religija. Oko petine ispitanika je navelo da participacija u programu nije imala uticaja u tom pogledu, dok je veoma retko (kod manje od 2% slučajeva) uticaj bio blago pogoršavajući.

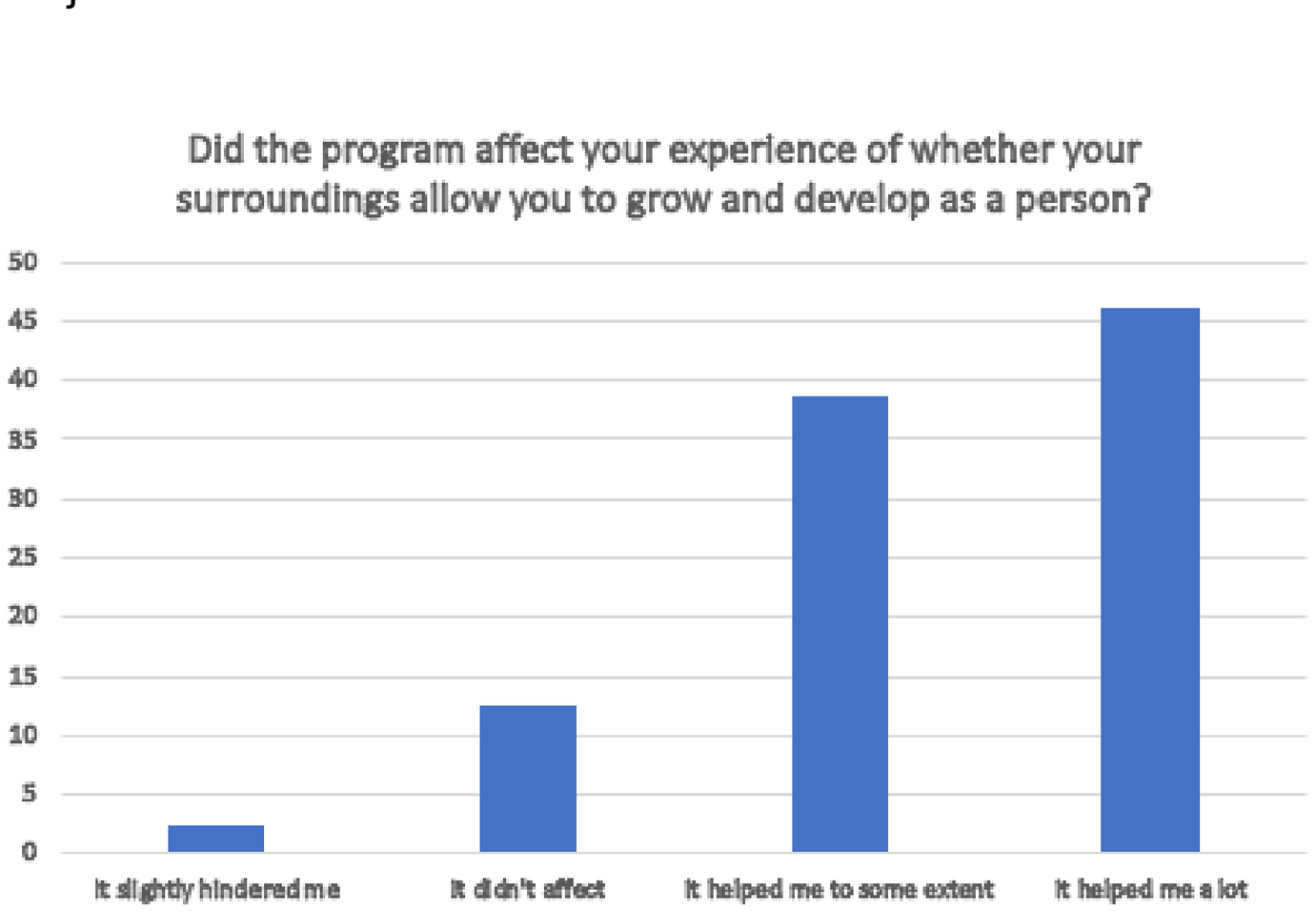

Grafikon 8. Uticaj programa na iskustvo toga da li okolina omogućava lični rast i razvoj (%)

Više od 85% ispitanika je reklo da su omladinski programi u kojima su učestvovali imali poboljšavajući uticaj na njihovo iskustvo toga da li okolina omogućava njihov lični rast i razvoj (Grafikon 8). Oko jedne osmine ispitanika je navelo da programi nisu imali uticaja u tom pogledu, dok je samo 2,5% njih ocenilo da su programi subjektivno imali pogoršavajući uticaj.

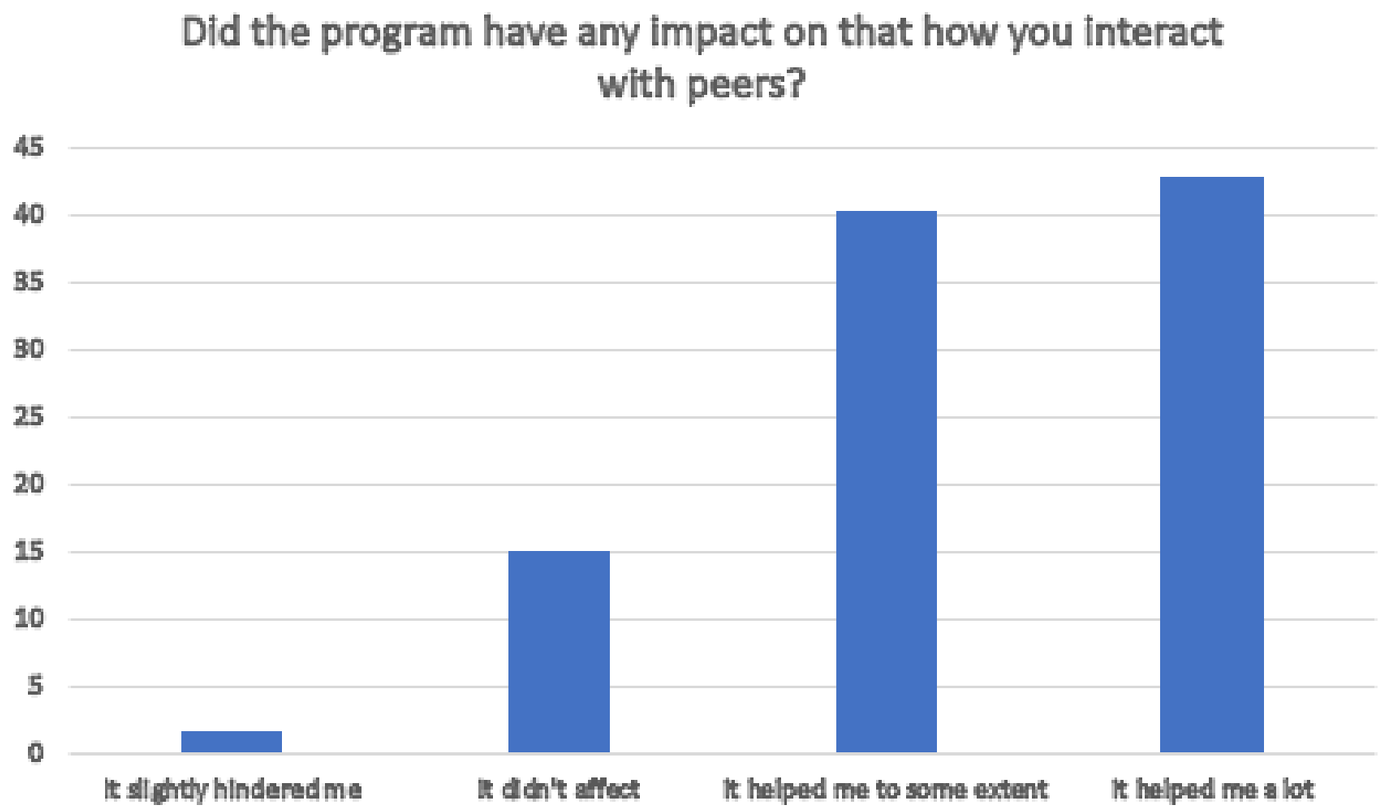

Grafikon 9. Uticaj programa na interakciju sa vršnjacima (%)

Za više od 83% mladih ispitanika, participacija u programima pozitivno je uticala na njihovu interakciju sa vršnjacima, kao što prikazuje Grafikon 9. Oko 15% je primetilo da nije bilo promene, a mali procenat je ocenio uticaj kao blago pogoršavajući.

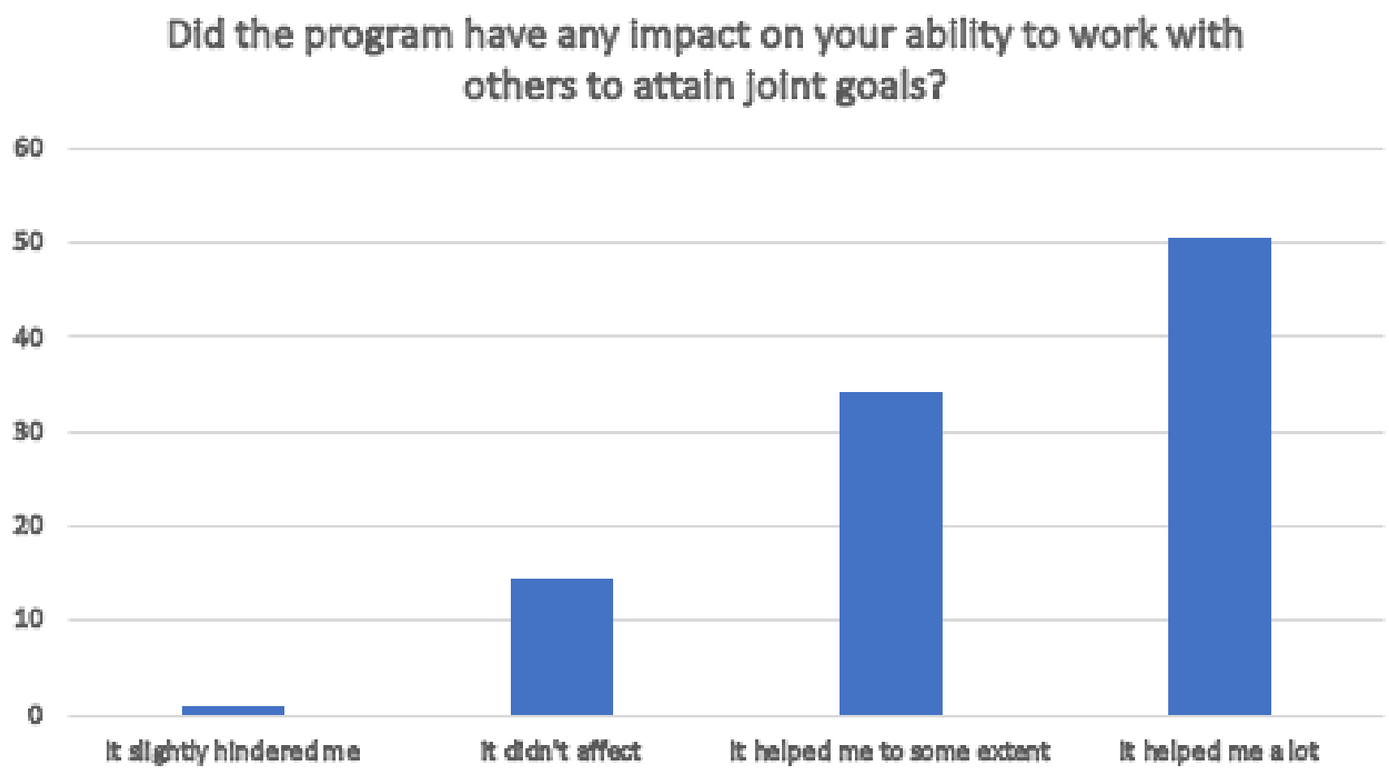

Grafikon 10. Uticaj programa na sposobnost rada sa drugima na postizanju zajedničkih ciljeva (%)

Omladinski programi takođe snažno utiču na razvoj sposobnosti rada sa drugima—skoro 85% ispitanika je ocenilo ovaj uticaj kao poboljšan, manje od 15% kao neutralan, a zanemarljiv procenat ispitanika je izvestio da je njihova sposobnost rada sa drugima bila blago pogoršana (Grafikon 10).

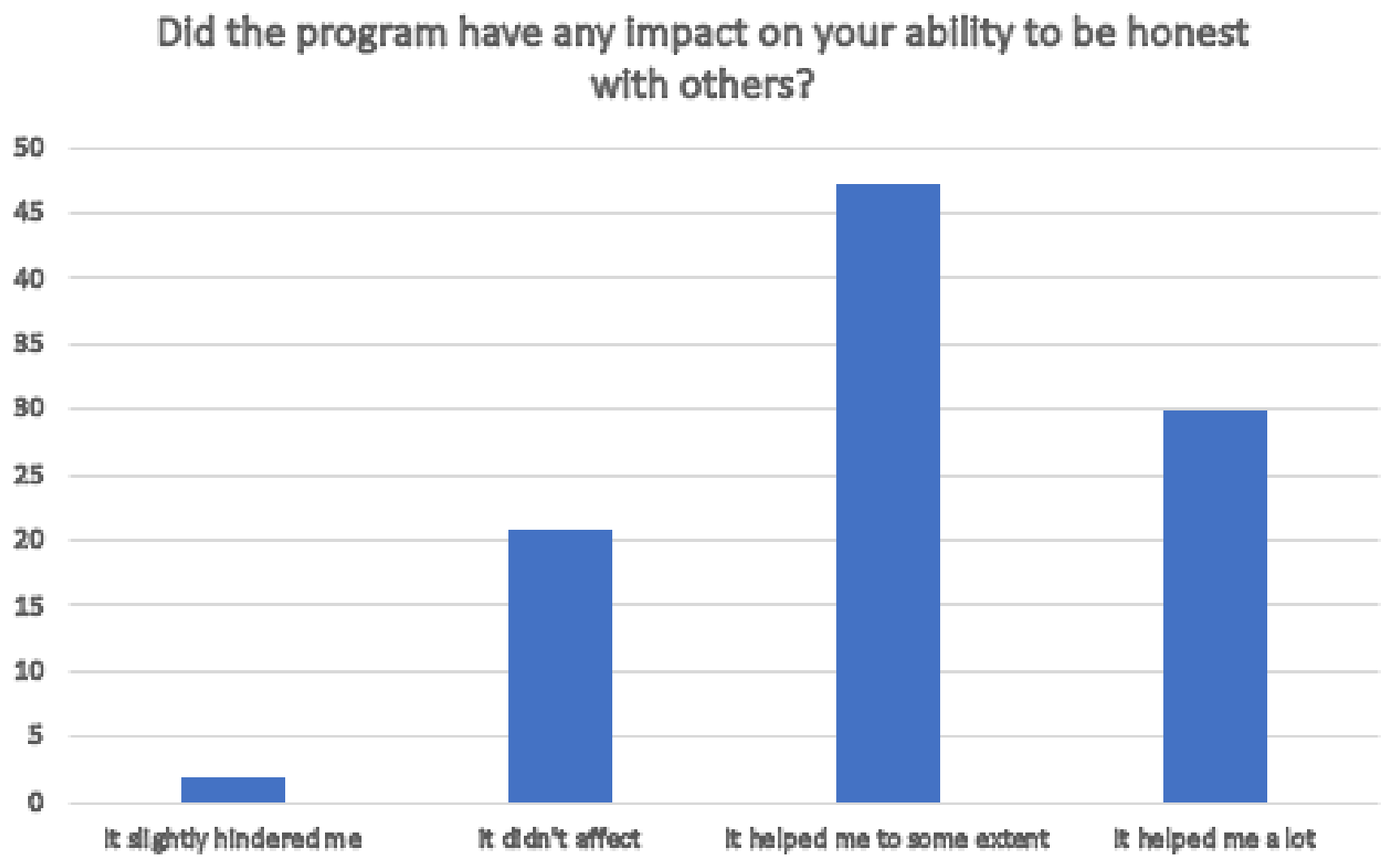

Grafikon 11. Uticaj programa na sposobnost iskrenosti sa drugima (%)

Kao što prikazuje Grafikon 11, više od 77% mladih ispitanika je izvestilo da je participacija u omladinskim programima pomogla njihovoj sposobnosti da budu iskreni sa drugima. Otprilike jedna petina ispitanika je navela da participacija u programu nije imala uticaja na njihovu iskrenost, dok je manje od 2% ocenilo da je uticaj programa bio blago pogoršavajući.

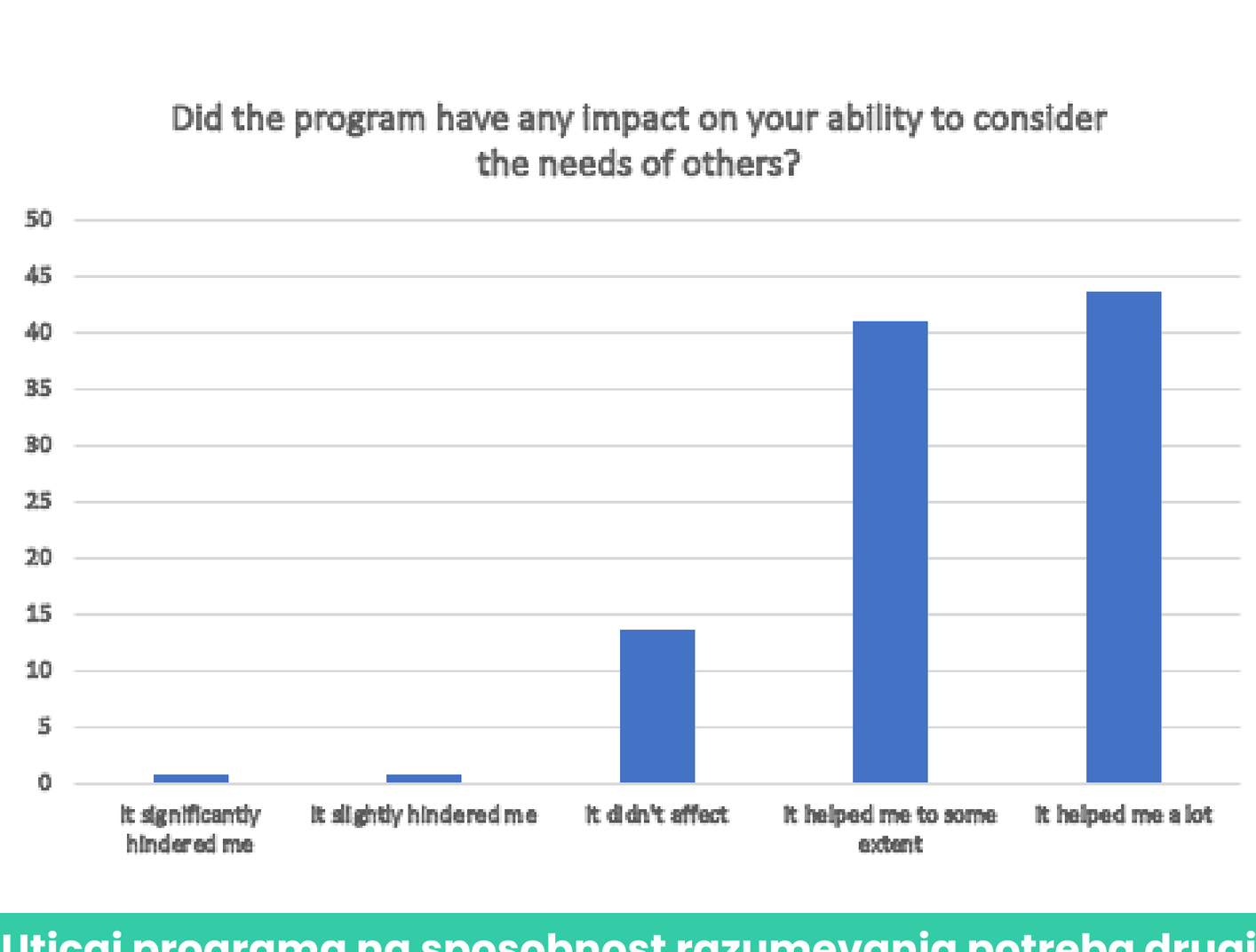

Grafikon 12. Uticaj programa na sposobnost razumevanja potreba drugih (%)

Slično tome, više od 85% mladih ispitanika veruje da je participacija u omladinskim programima pomogla u razvoju sposobnosti da se razumeju potrebe drugih (Grafikon 12). Oko 13% je izvestilo da participacija u programima nije imala uticaja u tom pogledu, a zanemarljiv procenat je izvestio o pogoršavajućem uticaju.

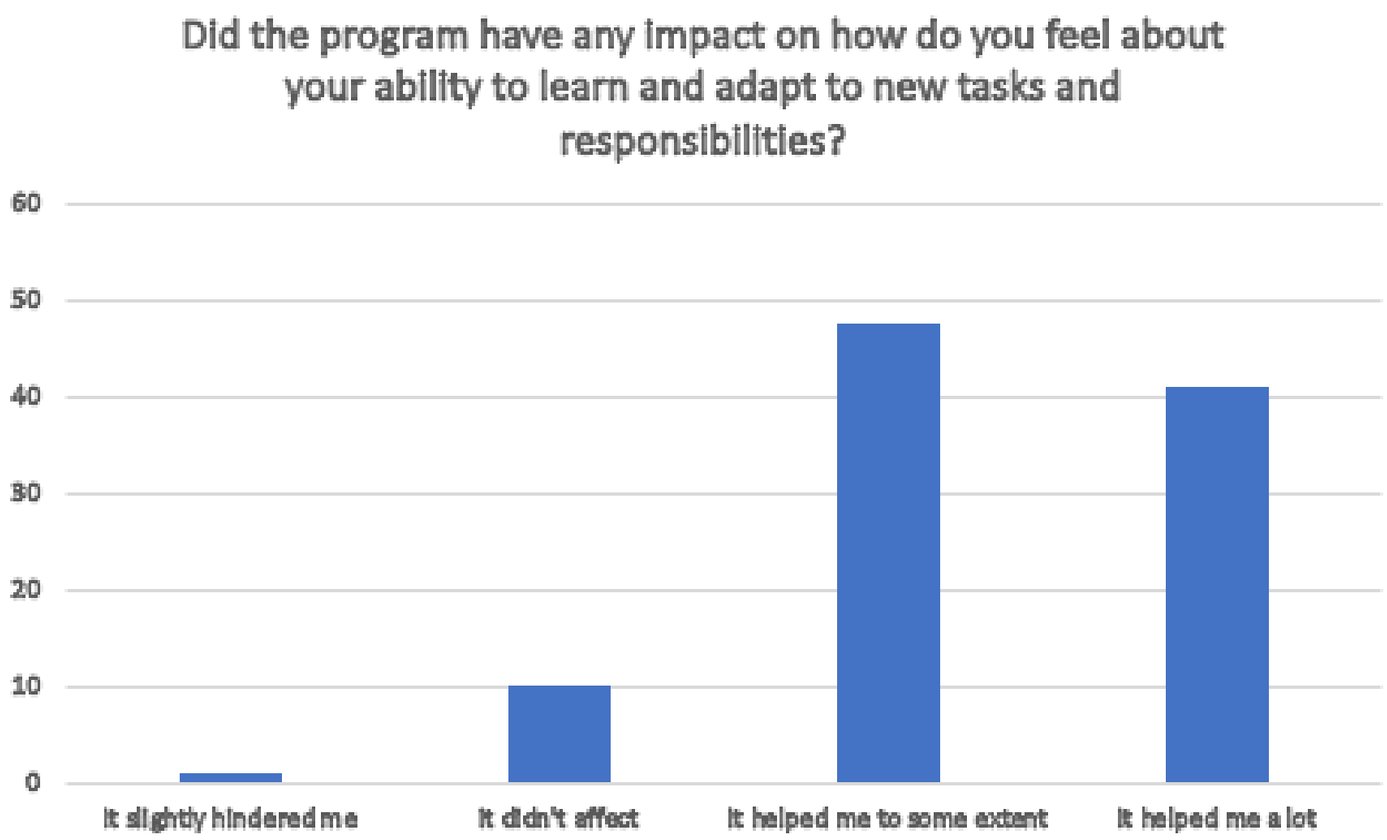

Grafikon 13. Uticaj programa na sposobnost učenja i prilagođavanja novim zadacima i odgovornostima (%)

Skoro 90% mladih ispitanika je ocenilo da je participacija u programima pomogla u učenju i prilagođavanju novim zadacima i odgovornostima (Grafikon 13). S druge strane, oko desetine mladih je osećalo da participacija u programu nije imala uticaja na ovu sposobnost, dok je samo zanemarljiv procenat njih ocenio da je ovaj uticaj bio blago otežavajući.

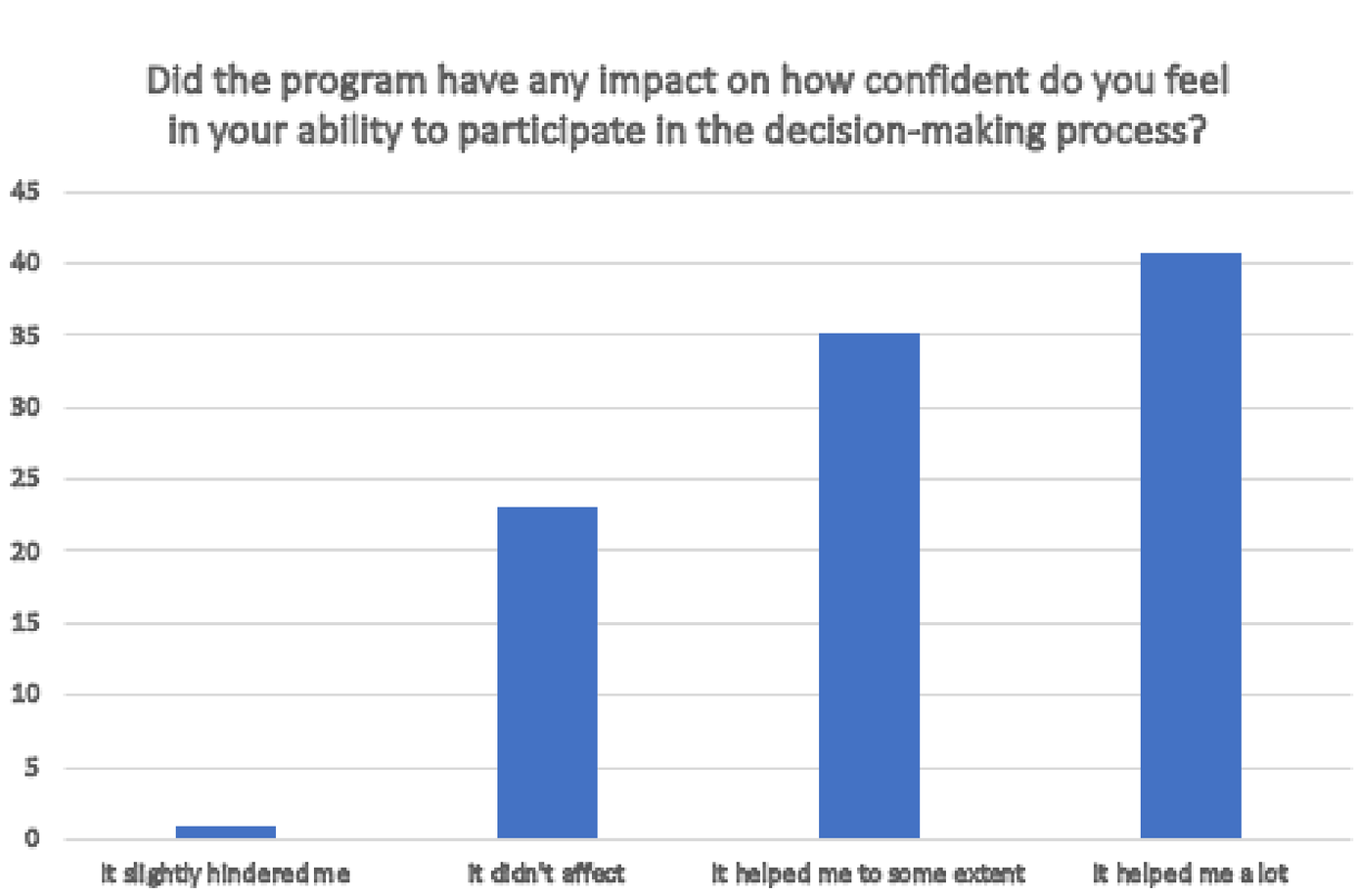

Grafikon 14. Uticaj programa na sposobnost participacije u procesu donošenja odluka (%)

Dalje, kao što prikazuje Grafikon 14, više od tri četvrtine ispitanika je ocenilo da je participacija u omladinskim programima pomogla njihovoj sposobnosti da učestvuju u procesu donošenja odluka, na primer, u njihovim školama. Dok je nešto manje od jedne petine ispitanika ocenilo da participacija u programu nema nikakvog uticaja, kod manje od 1% njih ovaj uticaj je bio blago pogoršavajući.

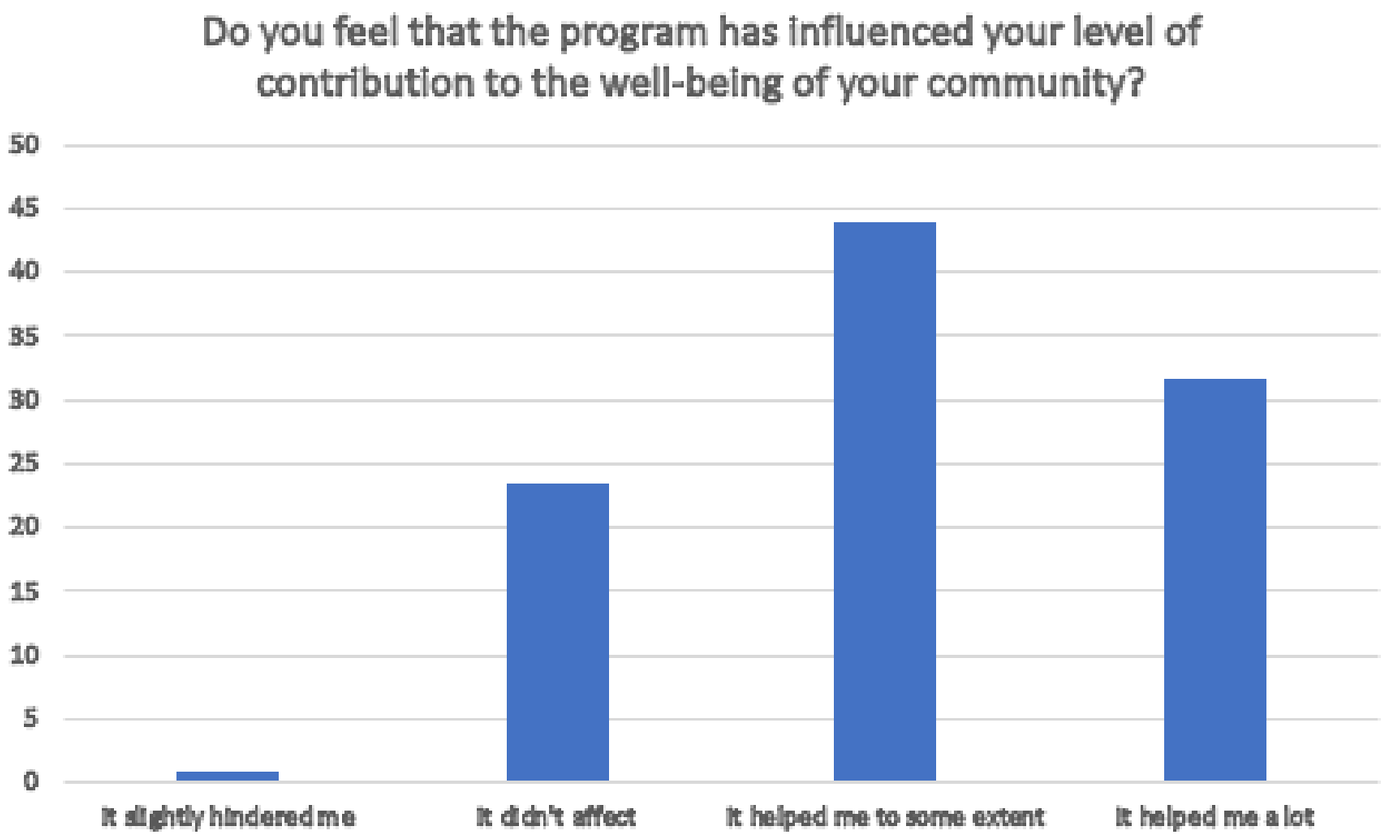

Grafikon 15. Uticaj programa na nivo doprinosa blagostanju zajednice (%)

Dodatno, kao što je prikazano na Grafikonu 15, participacija u programima utiče na doprinos blagostanju sopstvene zajednice. Za oko tri četvrtine mladih ispitanika, ovaj uticaj je pomažući; za nešto manje od četvrtine, uticaj je nepostojeći, dok je kod manje od 1% participacija blago ometala takav doprinos.

Kada se posmatraju pojedinačne zemlje, u Srbiji je najveći uticaj programa primećen u oblastima kao što su interesovanje za participaciju u javnom životu, sposobnost pažljivog slušanja i davanja povratnih informacija, reagovanje i spremnost da se pruži povratna informacija dok se slušaju drugi, spremnost za participaciju u lokalnim aktivnostima ili kampanjama za važnu lokalnu stvar, i spremnost za volontiranje—svi sa prosečnom ocenom iznad 4,6 na petostepenoj skali.

U Italiji, kao i kod indeksa, pojedinačne varijable su takođe ocenjene pozitivno, ali sa nešto manjim intenzitetom. Najviši uticaj zabeležen je u spremnosti da se pita ako nešto nije jasno u razgovoru, pozitivnim osećajima o izražavanju svojih ideja i mišljenja, sposobnosti da se promeni mišljenje kada se izlože dobri argumenti, sposobnosti slušanja stavova drugih—čak i ako se ne slaže—i sposobnosti da se motiviše i vodi tim ka zajedničkom cilju. Sa pozitivnim osećajima o socijalizaciji sa nepoznatim osobama, svi ovi indikatori su ocenjeni prosečnim uticajem preko četiri od pet.

Mladi ispitanici iz Severne Makedonije, slični Srbiji u pogledu snage subjektivnog uticaja, zabeležili su najveća poboljšanja u oblastima kao što su sposobnost motivisanja i vođenja tima ka zajedničkom cilju, spremnost za volontiranje, sposobnost prepoznavanja i poštovanja različitih perspektiva na osnovu vrednosti, verovanja i običaja različitih kultura, sposobnost pažljivog slušanja i davanja povratnih informacija, i spremnost za participaciju u lokalnim aktivnostima ili kampanjama za važnu lokalnu stvar—svi ocenjeni sa 4,6 ili više.

Na kraju, mladi ispitanici iz Portugala su sličniji onima iz Italije u pogledu pojedinačnih varijabli. Tako su uticaji omladinskih programa na pozitivna iskustva o tome da li okolina omogućava lični rast i razvoj, pozitivna osećanja o izražavanju svojih ideja i mišljenja, sposobnost donošenja odluka među različitim opcijama, sposobnost rada sa drugima na postizanju zajedničkih ciljeva, i sposobnost pažljivog slušanja i davanja povratnih informacija—svi ocenjeni iznad 4,3 na petostepenoj skali.

Ključne poruke

Rezultati kvantitativnih analiza nedvosmisleno ukazuju na to da omladinski rad ima uticaj na mlade ljude. To je očigledno iz naših objektivnih podataka, kao i iz subjektivnih mera. Podaci dobijeni longitudinalnim samoprocenama u dve vremenske odrednice, neposredno pre i posle participacije u programima, pokazuju pozitivne pomake u gotovo svim ispitivanim dimenzijama sposobnosti i kapaciteta mladih. Ovo važi za mlade iz sve četiri istraživane zemlje. Pored toga, poređenje frekvencija razlika između onih čije su sposobnosti i kapaciteti poboljšani neposredno nakon programa u odnosu na one koji to nisu, dodatno naglašava pozitivne uticaje programa.

Takođe, evaluacije istih ispitanika sprovedene su tri meseca nakon participacije u programima, ocenjivajući u kojoj meri su programi imali poboljšavajući ili pogoršavajući uticaj na njih. Ove evaluacije takođe ukazuju na pozitivne efekte u gotovo svim ispitivanim dimenzijama. Subjektivno ocenjeni uticaji programa čine se intenzivnijim od onih koji su više "objektivni". S obzirom na to da su u sva tri talasa postavljana veoma slična pitanja, ovo bi moglo biti rezultat tromesečne vremenske razlike koja je omogućila ispitanicima da naprave nepristrasnu refleksiju u odnosu na trenutak neposredno nakon participacije u programu.

Kvalitativno istraživanje

Kvalitativni deo istraživanja sproveden je u trećoj, finalnoj fazi. Uključivao je intervjue sa 1) učesnicima programa i 2) "relevantnim drugima", odnosno osobama bliskim učesnicima koje su mogle da posvedoče o promenama u njihovom ponašanju, stavovima i aktivnostima.

Intervjui su obavljeni lično sa učesnicima. Intervju je započet uvodom u kojem su učesnici dali osnovne informacije o sebi (uzrast, obrazovanje, itd.), o programima u kojima su učestvovali, i kada. Ovo su bila opšta pitanja. Nakon toga, usledila su pitanja o uticajima specifičnog programa na same učesnike. Pitanja su bila široka kako bi omogućila ispitanicima da izraze šta im se najviše izdvojilo i gde su prepoznali najznačajnije promene kod sebe. Nakon svakog pitanja, ohrabrivani su da pruže konkretne primere. Postavljana su i pitanja kako bi se identifikovale promene koje su se dogodile u specifičnim ličnim i socijalnim domenima.

Participacija: Postavljena su pitanja o željama, motivaciji i aktivnostima učesnika u okviru zajednica koje su bile obuhvaćene programom. Takođe, ispitivano je njihovo samopouzdanje, spremnost da učestvuju u procesima donošenja odluka i povećano angažovanje u organizacijama, inicijativama, volontiranju itd.

Osnaživanje: Ovaj deo je istraživao da li i kako su učesnici postali samouvereniji, stekli više poverenja i bili spremniji da učestvuju u različitim procesima unutar (lokalne) zajednice.

Kritičko mišljenje : Ova serija pitanja je ispitivala stepen kritičkog vrednovanja različitih informacija i izvora informacija i spremnost mladih ljudi da promene svoja mišljenja kada se suoče sa tačnijim informacijama i pouzdanim izvorima.

“Meke” veštine: Ovaj set pitanja odnosio se na specifične veštine koje su potencijalno unapređene aktivnostima projekta, uključujući timski rad, rešavanje problema, donošenje odluka, javno nastupanje, saradnju sa vršnjacima itd.

Socijalizacija: Kroz ovu seriju pitanja ispitivano je kako su učesnici poboljšali svoje osećanje pripadnosti zajednici, povezanost sa vršnjacima, komunikaciju sa vršnjacima i odraslima, i prihvatanje različitih osoba (LGBTQ, etničke manjine itd.).

Intervjui su obavljeni nekoliko meseci nakon završetka programa, što je omogućilo učesnicima dovoljno vremena da procene efekte na sebe i svoje okruženje.

Kako bi se identifikovali i potvrdili efekti programa na ličnom nivou, kao i svi prelazni efekti na zajednicu, sprovedeni su intervjui sa osobama bliskim učesnicima—prijateljima, nastavnicima, trenerima, članovima porodice itd. Za svakog ispitanika identifikovana je jedna takva osoba. Ovi intervjui su pokrivali iste teme kao i intervjui sa učesnicima, ali su pitanja bila fokusirana na to da li su primetili promene kod učesnika programa i promene u neposrednom (socijalnom) okruženju kojem takođe pripadaju. Ovi intervjui su takođe obavljeni u trećoj, finalnoj fazi istraživanja nakon što je prošlo dovoljno vremena da se utisci smire i da se uticaj programa oceni sa distance.

Tokom analize podataka korišćena je metoda prepoznavanja "uzročnih" odnosa u kvalitativnim rezultatima. Ova metoda se koristi za ispitivanje efekata različitih politika. Osnovna pretpostavka je da su ispitanici racionalni i dovoljno svesni procesa da procene da li intervencija dovodi do specifičnih promena, njihovu veličinu, i da li su one pozitivne ili negativne. To se postiže kroz posebno dizajnirani instrument koji ih podseća na situaciju pre i posle intervencije i alternativni scenario koji ne uključuje intervenciju. Na ovaj način moguće je identifikovati "uzročne" mehanizme, za koje se ne tvrdi da su jedini, ali se veruje da u interakciji sa drugim faktorima dovode do promene. Ova metoda nam daje više podataka o mehanizmima promene, koji ne moraju biti linearni, već mogu uključivati seriju međusobno uzročnih povratnih petlji i korelacija opisanih kroz narative ispitanika.

Kodiranje intervjua je sprovedeno pokušajem da se u svakoj izjavi identifikuje veza između programa i promena koje su učesnici prepoznali. Uočene su i veze između efekata prvog i drugog reda, jer su u nekim slučajevima početne promene dovele do daljih promena (na primer, osnaživanje mladih dovelo je do povećanog aktivizma).

Identifikovana su ukupno 22 koda, koje smo grupisali u sedam dimenzija kako bismo olakšali prezentaciju rezultata:

1.Osnaživanje se sastoji od:

a) samopoštovanja,
b) posredstva,
c) asertivnosti,
d) samokontrole,
e) učenja novih stvari;

2. Saradnja se sastoji od:

a) komunikacijskih veština,
b) veština liderstva,
c) organizacionih veština,
d) veština timskog rada;

3. Socijalna povezanost se sastoji od:

a) pomoći drugima,
b) povezivanja sa drugima,
c) lokalne integracije;

4. Participacija se sastoji od:

a) interesovanja za društvo i politiku,
b) lokalnog aktivizma,
c) volontiranja;

5. Socijalne veštine se sastoje od:

a) javnog govora,
b) poboljšane komunikacije sa drugima (vršnjaci, odrasli),
c) razgovora sa vršnjacima,
d) veština rešavanja problema;

6. Interkulturalne veštine sastoje se od:

a) prihvatanja razlika,
b) interkulturalnog učenja;

7. Kritičko mišljenje se sastoji od:

a) kritičkog ispitivanja informacija,
b) otvorenosti za nove ideje.

Kao softver za uzročnu analizu podataka, korišćen je Causal map app: **https://www.causalmap.app/the-app/.**

REZULTATI PO ZEMLJAMA

Italija

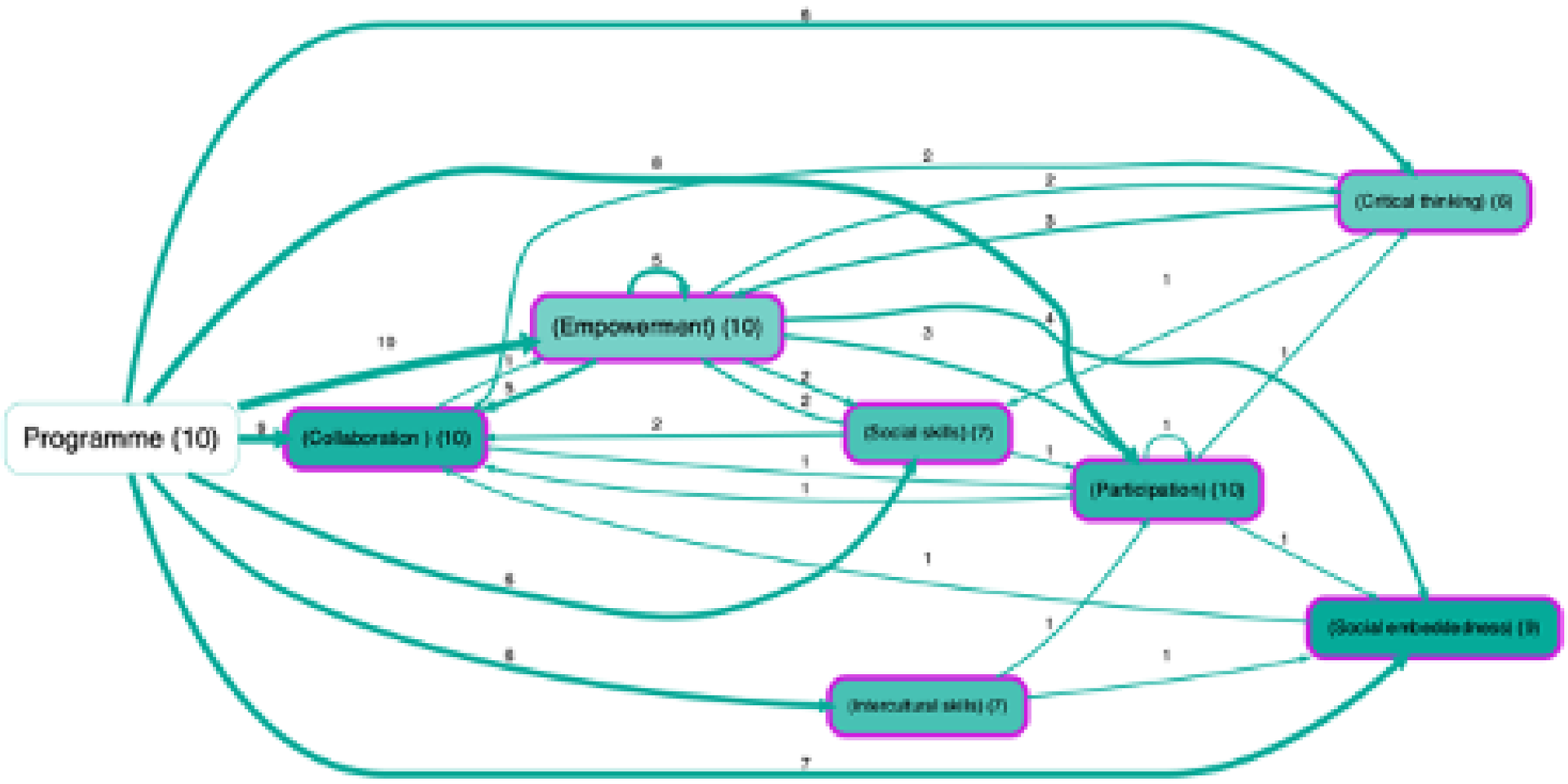

Učesnici u programima procenjuju direktne efekte programa u svim dimenzijama. Kao što je prikazano u grafikonu, većina ispitanika izveštava o direktnim uticajima programa na razvoj veština ili promene u stavovima i ponašanju. Međutim, ovi mehanizmi su indirektni, pri čemu su saradnja i osnaživanje povezani sa saradnjom i socijalnom povezanošću. Stoga, putevi promena na ličnom i socijalnom nivou nisu uvek linearni i ne zavise od samo jednog faktora. Umesto toga, oni kolektivno i kontinuirano vode ka promeni.

Osnaživanje. Svi se slažu da je participacija u programu doprinela njihovom osnaživanju, posebno kroz povećanje samopouzdanja i agencije. Iako ispitanici izveštavaju da su puno naučili o temama koje su obrađene tokom projekata, takođe su svesni ličnih promena koje su proizašle iz specifičnih iskustava kroz koja su prošli. Iskustvo boravka van kuće i provodjenje vremena sa ljudima koje nisu poznavali dovelo je do pozitivnih promena i osnaživanja u različitim životnim oblastima.

"Bio je to lep doživljaj za mene, i puno mi je koristio jer me je naučio da se više izražavam, da kažem svoje mišljenje kada je potrebno... Od tada sam samouvereniji."

"Postao sam autonomniji i odgovorniji u nekim aspektima, i sada imam više hrabrosti da kažem šta mislim."

"I čak i kada sam bio daleko od kuće, zajedno sa ljudima koje nisam poznavao, morao sam da se izložim mnogo, i mislim da je ovaj projekat bio veoma koristan da se oslobodim."

"Osećam se sigurnije, ... i shvatio sam da govorim čak i o temama koje nisam poznavao; međutim, koristeći svoju logiku, moje kritičko mišljenje je bilo čak i o pitanjima koja nisu bila vrlo jasna za mene."

"Ali moram reći da i u školi, u govornoj sredini, i sa drugim institucijama, osećam se mentalno slobodnije i sposobnije da govorim manje plašljivo."

"Da, u pažnji na času, mnogo."

"Zatim, govoreći tačno o iskustvima proživljenim tokom ovih projekata, još uvek ću morati da se bavim tim, ali planiram to sa postkrizom, ali i samo o temi kao što su mafije sa kojima smo se bavili tokom osnivačkog projekta u Veroni. Sigurno bih voleo da nastavim s tim. Ako budem imao priliku, biću stručnjak za temu da osvestim drugu decu o tim pitanjima."

Socijalne veštine. Program im je pomogao da poboljšaju svoje socijalne veštine, tako da se sada osećaju mnogo opuštenije i sigurnije kada komuniciraju sa vršnjacima, odraslim osobama (autoritetima) i govore u javnosti (pred publikom).

"Kako razgovarati s drugima, kako tiho razgovarati s drugima, kako se uključiti u sukobljene procese i ostati tu i osećati se bolje... Do tog trenutka, nisam mnogo razgovarao s drugim mladima, ali zahvaljujući tom projektu, počeo sam da razgovaram sa ljudima s kojima nikada pre nisam razgovarao, i takođe sam razumeo stav mnogih drugih."

"Ono što me najviše impresioniralo je to što sam mogao da komuniciram sa ljudima koji su bili mnogo upućeniji od mene u nešto."

"Da, takođe i način govora; kao što sam rekao pre, sigurniji sam kada govorim u javnosti. Samopouzdaniji. Da, to je to."

Participacija. Učesnici izveštavaju da su postali više zainteresovani za društvene događaje i politiku, i takođe su se više angažovali u omladinskim organizacijama, lokalnim aktivnostima i procesima donošenja odluka.

"Vrlo jednostavan primer su vesti. Nikada pre nisam gledao. Sada me zanima kada moj brat treba da promeni kanal. Držim daljinski upravljač blizu sebe."

"Apsolutno, jer nakon što sam prošao kroz te iskustva, kandidovao sam se za predstavnika instituta."

"Ovog leta, radio sam kao animator u Abrucu, i mislim da sam doprineo svojoj porodici... Takođe sam se obogatio time što sam bio među ljudima. Dakle, mislim da jeste."

"Nakon tog projekta, dobio sam sve više želja; takođe sam postao zainteresovan za druge projekte koje organizuje Casa Nel Parco."

"Sada sam u sredini, ne znam kako da objasnim, u sredini sam, i imam sve ideje, i onda se snalazim s kim sam i kako da donosim odluke."

Kritičko mišljenje. Mnogi mladi ljudi izveštavaju da su već bili oprezni u vezi sa informacijama. Međutim, jedan od ishoda programa bio je bolje ocenjivanje izvora na koje se oslanjaju za informacije.

"Moja metoda pre je bila da izbegavam gledanje. Sada pokušavam da pogledam različite članke, pokušavam da shvatim razlike ako postoje razlike između članaka, da shvatim zašto i ne pretpostavljam da je jedan pogrešan, a drugi ispravan; pokušavam da shvatim zašto postoje razlike ako se ne slažu ili ako govore o malo različitim temama."

"Inače, takođe sam predložio učitelju da istražimo događaj koji se dogodio pre nekoliko nedelja jer me je zanimalo."

Saradnja. Učesnici su postali više saradnički nastrojeni i poboljšali veštine koje omogućavaju ovo. Mnogi od njih kažu da sada mnogo bolje komuniciraju s drugima. Veštine timskog rada i liderstva takođe su se pojavile kao ishodi programa.

"Da, poboljšao sam stvari kod sebe, posebno u organizacionoj oblasti, jer sam odmah osetio veću sposobnost da organizujem, čak i trivijalno, kofer." (IT2)

"Možda više slušam druge jer, u svakom slučaju, malo slušamo ljude, čak i njihove probleme, tako da možda više slušam njih. Na primer, sedenje u krugu i slušanje nas nije laka stvar. Dakle, verujem da je slušanje drugih bila veština stečena tokom i nakon toga." (IT3)

"Tako da, apsolutno. Moja sposobnost da govorim ljubazno i pristojno grupi je bez sumnje povećana jer sam želeo da prenesem drugima isti osećaj koji sam dobio. Uživeo sam u tome što sam bio dobrodošao u grupu ljudi koji se nisu osećali isto kao ja, pa bih voleo da i drugi osete tako nešto." (IT6)

"Po mom mišljenju, da, iz jednostavnog razloga što, kao što sam naučio iz vođenja grupa, drugi veći lideri koji su pratili pojedinačne grupe kada smo bili podeljeni u različite grupe kao njih su pokušali da nateraju sve da govore. Tada sam i ja, na svoj mali način, kada možda nismo bili praćeni zbog logistike, pokušavao da čujem mišljenje svih. Smatram ovo vrlo korisnim jer sam imao priliku da slušam više različitih stavova i za istu decu imaju priliku da se izraze." (IT7)

Socijalna povezanost. Mladi ljudi takođe izveštavaju da su postali mnogo više povezani sa svojom lokalnom zajednicom i sa drugim vršnjacima, te da se sada dublje identifikuju sa zajednicama kojima pripadaju.

"Da, dobro, osećam se kao deo Zajednice. Dakle, ovaj projekat je dodatno pomogao toj stvari. Na primer, ovde u centru, ima mladih iz mnogih drugih zemalja, na primer, novi momak je stigao pre neki dan kog nisam nikada video i on malo govori italijanski, i pomogao sam mu, tj. pomogao je nama. Napravili smo ovu radnu grupu za ovaj projekat koji radimo, i to je bilo… Uključivanje! Učinili smo to uključivanjem svih i ne isključujući nikoga." (IT3)

"Pozitivna strana je što više nisam bio samo mlad, nije samo imao ove probleme, već ih je delio sa svima; stvorio se osećaj agregacije. U određenom smislu, radilo se o pokušaju da se pobedi ono što je moglo biti zajednički protivnik. ... Polako sam stekao prijatelje i uspeo da se povežem. I polako sam se sve više osećao podržan i od grupe Italijana i stranih dece." (IT7)

"Osećao sam se primamljivo da budem deo ove zajednice. Od kada sam se vratio, takođe sam pokušao da obratim pažnju na sve te oblasti mog okruženja na koje ranije nisam obraćao pažnju; na primer, u oratorijumu, ranije sam obraćao mnogo pažnje deci o kojoj sam se najviše brinuo. Obratio sam pažnju na njih, ali sam shvatio da da bih bio deo Zajednice, glavni deo je obraćanje pažnje na decu koju imam, ali u isto vreme uspostavljanje lepog odnosa sa roditeljima, sa odraslima koji su prisutni u oratorijumu, omogućilo mi je da budem deo tog socijalnog tkiva. To se primenjuje u svim okolnostima." (IT6)

Interkulturalne veštine. S obzirom na to da su programi uključivali putovanja i prilike za upoznavanje mladih iz drugih kultura, neki učesnici su izvestili o povećanim interkulturalnim kompetencijama i većem prihvatanju različitih mišljenja i perspektiva.

"Na primer, govorilo se i o neosuđivanju, prihvatanju drugih takvima kakvi jesu, i možda čak pokušaju da se ide dalje od prvog utiska, koji možda na početku nije vrlo prijatan. Albim je rekao da postoje ljudi sa kojima se na prvi pogled ne slažeš baš najbolje, ali zatim razgovaraš s njima ponovo i možeš videti stvari drugačije." (IT5)

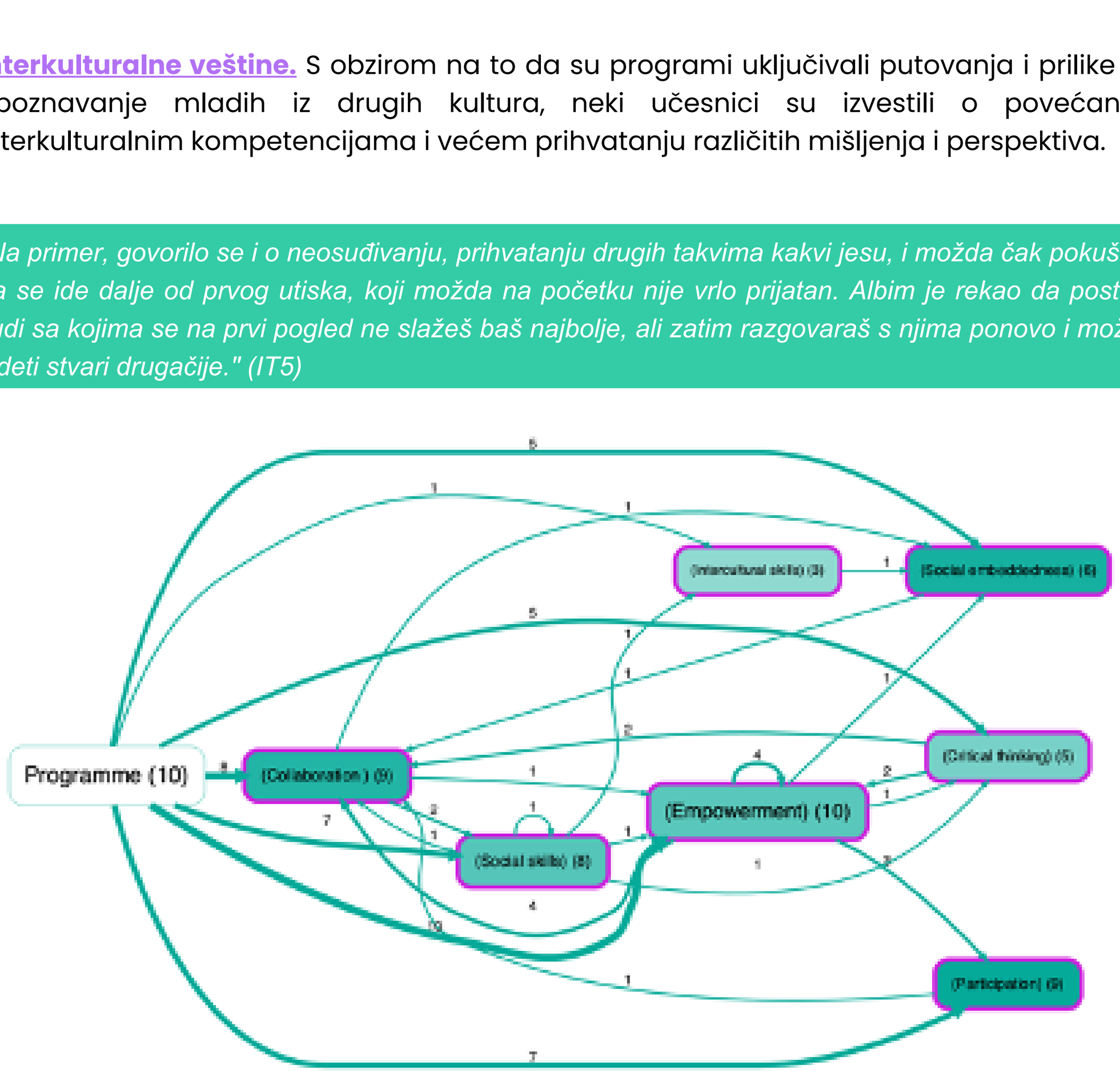

Slično kao i ispitanici, oni koji su posmatrali promene kod mladih učesnika takođe su izvestili o značajnim poboljšanjima u svim ispitivanim dimenzijama. Svi se slažu da je program imao uticaj na osnaživanje mladih, povećanje saradnje, socijalnih veština i participacije. Oni mogu proceniti razvoj kritičkog mišljenja i stepen lokalne integracije, što je razumljivo s obzirom na to da su to prilično subjektivne karakteristike.

Osnaživanje. Svi ispitanici su izvestili da su primetili da su mladi ljudi postali osnaženiji, sa većim samopouzdanjem i samokontrolom.

"Sigurno sada se oseća skoro kao tutor... pa sa mlađim dečacima, malo mlađim od nje... Zovem je "mala edukatorka". ... Čak i tokom laboratorije, imala je skoro ulogu facilitator-a i razvila sposobnost da druge učini opuštenima. Već je bila empatična devojka; po mom mišljenju, kroz laboratoriju je uspela da razvije i shvati da je to njena snaga. I to je učinilo da bude samopouzdanija, toliko da, na primer... sigurno to nije bila samo laboratorija, ali ovo samopouzdanje joj je dalo snagu da sama donosi odluke." (IT3P)

"Došlo je do nekih promena u tom smislu što je sigurno stekao više samopouzdanja. Kada se vratio, bio je vrlo srećan zbog svog iskustva. ... Pokazao je svoj proizvod laboratorije razredu tokom časa tehnologije, i tako je bio srećan i ponosan, u suštini, na ono što je učinio i osećao se vrlo ponosno zbog toga, tj. ponosan na to što je postigao nešto pozitivno što se drugima svidelo. Takođe je konkretno uključio i jednostavno svoje drugove iz razreda kako bi im pokazao... napravio je ovu vrstu kviza i uključivanje njih je bila iskustvo koje mu je pomoglo." (IT4P)

"Od tada je prestao da dolazi u naš Centar za mlade... bilo je to malo kao obavezna škola, i postao je spreman da ide sam. Počeo je da dolazi u drugi centar za mlade koji je više fokusiran na studije. Sada učestvuje u ovom evropskom međucentarskom projektu. Odatle je počeo da se kreće dalje." (IT8P)

Socijalne veštine. Aktivnosti projekta su prepoznate kao poboljšanje socijalnih veština. Naši ispitanici su rekli da su učesnici postali otvoreniji, zainteresovaniji i komunikativniji.

"Rekla mi je da su o tome diskutovali možda dva sata, i svi su imali svoje stanovište, što se opet, ranije nije dešavalo. Sada je takođe pažljivija prema vestima." (IT2P)

"Ako mi deluje otvorenije nego ranije, čak i u nekim posebnim situacijama, možda, i sa vlastima, mislim da je bolje sposobna da razgovara s nama, da dijalogu, čak i izlaže probleme koje je možda ranije smatrala previše sigurnim da izloži." (IT7P)

"Sigurno, apsolutno, da. Ono što kažem je zrelo u tom smislu što je promenio ceo svoj pristup ljudima, u smislu da sada može da komunicira šta želi." (IT1P)

"I sigurno, iskustvo mu je pomoglo da ga još više kultiviše. Čak i nakon radionice sa vama, kada je to radio leti, rekli su mi da je bio povezivač u grupi, gde je, naravno, bilo nekoliko momaka sa različitim situacijama. Dakle, bio je važan element. Dakle, da, rekao bih da je to dobro funkcionisalo iz ove perspektive." (IT4P)

Participacija. Ispitanici takođe izveštavaju da su učesnici programa postali aktivniji na nivou zajednice, angažujući se u različitim aktivnostima i projektima koji su proizašli iz participacije u programu za mlade.

"Na primer, do danas, nakon šest meseci, vidim ga mnogo više angažovanog u zajednici i društvenim aktivnostima zbog svoje uloge i jer je započeo lepi put civilnog služenja. Lepo je razgovarati, naći ga u kancelariji i raspraviti moguće saradnje na inicijativama koje se mogu proširiti među njegovim vršnjacima. Dakle, sada je takođe postao poslanik mnogih, takođe interesantnih projekata." (IT5P)

"I kada je bila predložena druga laboratorija ove godine, došao je bez da je pitao o čemu se radi. Došao bi čak i ako bi govorili o ugalj. Svideo mu se takav iskustvo, deljenje i jezik toliko da je rekao: “Gledaj, ako to ponovo radite, radim to, bez obzira na temu.” (IT8P)

"Želeli smo da ih uključimo u upravni odbor ove godine da dobijemo njihova mišljenja i misli." (IT6P)

"Ali “imam cilj, želim to, želim da postignem to”, vidim je više samopouzdanom i u donošenju odluka… čak i u raspravi, sada odmah preuzima deo, sigurna je u ono što kaže i ne menja mišljenje nakon 10 minuta." (IT3P)

Saradnja. Veštine komunikacije su pokazale najznačajnije poboljšanje. Mladi ljudi sada izražavaju svoje mišljenje i ideje efikasnije sa različitim grupama ljudi i u različitim kontekstima. Pored toga, organizacione i liderske veštine su takođe istaknute.

"U Parizu, išli smo sa celom porodicom, organizovala je svih četiri dana, od jutra do večeri, sa stvarima koje treba posetiti, prevoznim sredstvima, putovanjem, kartama. Organizaciono je to uradila, i mnogo je napredovala u različitim kontekstima." (IT2P)

"Kada možda postoje dva sastanka između animatora, uspeva kada treba da kaže šta nije u redu da objasni problem tako da ga svi objektivno razumeju. Pokušava da iznese problem na najgeneralniji način kako ne bi bio sa njihove strane ili sa druge strane." (IT7P)

Srbija

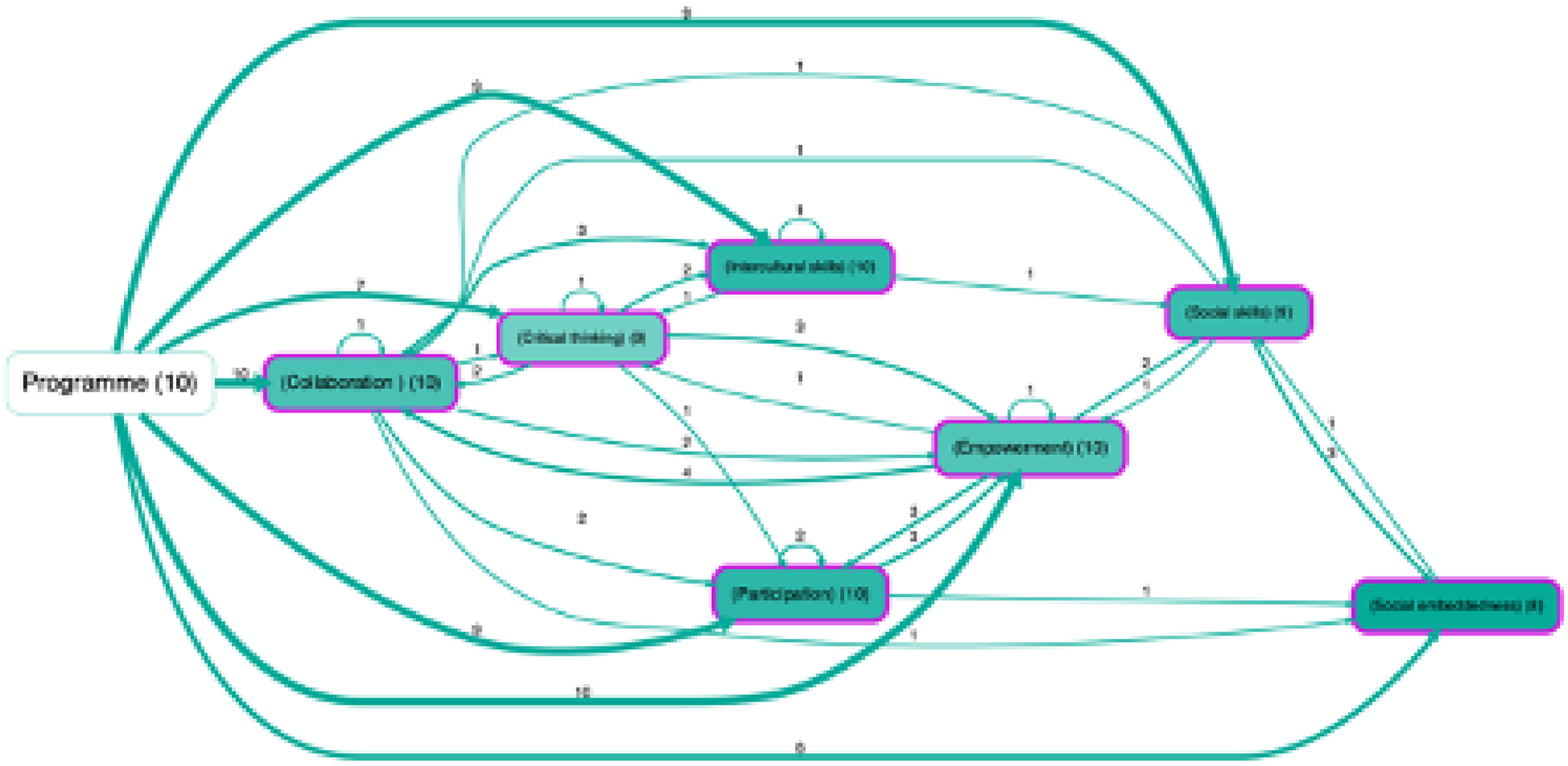

U Srbiji, ispitanici izveštavaju o pozitivnom napretku u svim proučavanim dimenzijama. Svi se slažu da je program direktno uticao na njihovo osnaživanje i poboljšao saradnju i socijalne veštine. Efekti programa su direktni i indirektni, jer promene u jednoj oblasti dovode do promena u drugim aspektima života. Na primer, socijalne veštine i socijalna povezanost su pozitivno korelisane, a takvi primeri amplifikacije su očigledni u mnogim intervjuima.

Osnaživanje. Ispitanici primećuju da su učesnici postali mnogo aktivniji i spremniji da se uključe u različite aktivnosti, kako u oblasti mladih, tako i u drugim područjima. Takođe, ističu da su sada mnogo samouvereniji i imaju veću kontrolu nad sobom.

"Motivisalo me je to što smo razgovarali, i svako je bio slobodan da izrazi svoje mišljenje bez prekidanja, osuđivanja ili izazivanja nečega. ... Sada se osećam mnogo smirenije kada slušam mišljenja i perspektive drugih." RS8

"Mislio sam da ću se uplašiti i da će biti strašno, ali sve je prošlo glatko. ... Radim na projektima samostalno, i jedan od njih je odobren od strane direktora moje škole." RS5

"Postalo mi je lakše da govorim pred većim grupama." RS9

"Postao sam otvoreniji/ja i samouvereniji. ... Definitivno bih učestvovao u još sličnih projekata." RS10

"Ovo me motivisalo jer sam upoznao ljude koji su vodili program, a i sam sam se osnažio na način koji mi je odgovarao i započeo razne aktivnosti." RS1

"Kada ljudi dođu i zainteresovani su za ono što rade, kada nisam jedini angažovan i zainteresovan, mogu se stvoriti kvalitetne ideje. ... Projekat je privukao pažnju i pokazao da postoje načini kako se stvari mogu uraditi i da postoji način kako se stvari mogu organizovati, i da to nije teško. ... Možda sam nekako naučio kako da raspodelim zadatke i smanjim opterećenje i stres." RS7

"Postavljanje granica, jer je to nešto što mi je bilo potrebno." RS4

Socijalne veštine. Učesnici često pominju da su njihove komunikacione veštine i veštine javnog govora poboljšane u formalnim i neformalnim okruženjima. Početna stidljivost i nesigurnost su smanjene ili nestale, što je dodatno povećalo njihovo samopouzdanje.

"Moja komunikacija se mnogo poboljšala u pogledu asertivne komunikacije." RS1

"Rukovanje većim brojem ljudi mi je bilo mnogo lakše nakon nekoliko sesija." RS2

"Primio sam to kada smo razgovarali na radionicama i u školi, i odgovaranje na pitanja je bilo lakše." RS3

"Pre sam bio veliki nervozni slučaj. Stvarno sam imao problem sa javnim govorom." RS4

"Bio sam član/ica studentskog parlamenta. Nakon programa, znao sam da slobodno govorim u studentskom parlamentu i nije me bilo briga šta ko misli. Stvarno mi je pomoglo da budem samouvereniji u svojim stavovima, bez obzira koliko bili tačni ili pogrešni." RS8

Participacija. Ispitanici su izvestili da su nakon programa učesnici nastavili da budu još aktivniji ili su se prvi put uključili u lokalne akcije. Čišćenje životne sredine, volonterizam, participacija u projektima i pokretanje potpuno novih inicijativa delom su rezultat motivacije koju su mladi ljudi stekli tokom projekta da postanu aktivniji u svojim zajednicama.

"Kretao sam se od jednog do drugog; trenutno sam u oblasti feminizma, ali tada sam bio i u oblasti mentalnog zdravlja i ljudskih prava i u svemu što je tada bilo važno za mlade i decu. ... Pronašao sam se u toj ulozi, i uživam u tome. Uživam u tome i planiram da radim ovo ceo život." RS4

"Nakon toga, pridružio sam se tim preduzetničkim radionicama i uskoro ću sam držati radionice." RS3

"Učestvovali smo u čišćenju grada, verovatno na dan zdravlja, u humanitarnim akcijama, i na proslavi dana biblioteke. Postao sam član/ica jednog od tih udruženja nakon projekta. ... Brzo sam donosio odluke jer sam prirodno brz i sve odlučujem brzo bez mnogo razmišljanja. Ali sada, polako." RS6

"Organizovali smo vožnju biciklom kroz grad sa istorijskim obilaskom. ... Video sam da drugi ljudi nisu došli samo da slušaju predavanje, već su želeli da se uključe i pokušaju da organizuju nešto. ... Poenta je bila da se stvori društvena večer gde su ljudi mogli da se okupe, bez inicijative tipične zabave sa alkoholom, gde su mogli da se sretnu i razgovaraju." RS7

"Želim da se više uključim u svoju lokalnu zajednicu. ... Možda ćemo uspeti da otvorimo kancelariju za mlade jer postoji na papiru, ali ne i u stvarnosti ... Organizovali smo čišćenje na Starom groblju. ... Kada je u pitanju donošenje odluka, možda sam malo odlučniji." RS9

"Ovaj program me zaista motivisao da započnem volontiranje, što radim već nekoliko meseci." RS5

"Došao sam do pitanja, i na kraju su moja pitanja izabrana za tu anketu. Celi tim studentskog parlamenta je bio prisutan, ali sam bio aktivno uključen u tu diskusiju jer je to veoma važna tema za mene i mislim da uvek treba da se razgovara. ... Osećam se slobodno da izrazim svoje mišljenje. Definitivno se osećam sigurnije dok govorim, izražavam svoje stavove u bilo kojoj zajednici, razredu ili dok učestvujem u projektu." RS8

Kritičko mišljenje. Iako su učesnici već bili prilično medijski pismeni i kritički svesni, neki su izvestili da im je program pomogao da dalje razviju svoje veštine u kritičkom vrednovanju informacija. Mladi učesnici su takođe imali priliku da steknu nova znanja, što je dovelo do novih ideja i širenja horizonta.

"Proveravam informacije, ali kada mi neko govori, ne obraćam pažnju samo na ono što kažu, već i na to kako to kažu." RS3

"Moje kritičko mišljenje se takođe poboljšalo." RS6

"Setio sam se da možda treba da proverim informacije iz više izvora da bih se uverio u tačnost." RS8

"Sada sam svesniji da koristim više izvora informacija. ... Bio sam navikao/na da verujem da je učitelj uvek u pravu, da su stariji uvek u pravu, i onda kada je bilo problema, obično bih ćutao. Ali sada nemam problem da odgovorim i kažem ako nešto nije u redu." RS9

Saradnja. Mladi ljudi koji svedoče o poboljšanju svojih komunikacionih veština i osećaju se sigurnije u izražavanju svojih stavova, takođe izveštavaju da su im veštine saradnje i timskog rada ojačane. Neki od njih prepoznaju i poboljšanja u liderskim veštinama. Zadatak projekta uključivao je aktivnosti koje su zahtevale saradnju i poštovanje, što većina mladih sada prepoznaje kao značajno.

"Improvizacija je ključna za sve jer ništa nikada neće ići po planu. ... Konkretizujemo šta želimo da uradimo, slažemo se zajedno i planiramo kako ćemo zapravo nešto uraditi." RS4

"Takođe smo napravili aplikaciju za istraživanje Vlasotinca. ... Druge škole su učestvovale, i svako ko je želeo da pomogne mogao je to da uradi." RS9

"Sada smo dovoljno osnaženi da pokrenemo nešto slično." RS8

"Naučio sam različite metode komunikacije." RS2

"Da, jer sam shvatio da neverbalna komunikacija takođe ima veliki uticaj. ... Pre je bilo ili da ili ne. Sada izražavam svoje mišljenje, slušam druge i sarađujem." RS3

"Mislim da sam postao malo veštiji u komunikaciji." RS5

"Pomoglo mi je jer sam iz prve ruke osetio kako je kontaktirati ljude, organizacije i organizatore drugih projekata i komunicirati sa njima da bi se sve realizovalo. ... Moja sposobnost da radim u timu se verovatno poboljšala." RS7

"Sada je mnogo lakše sarađivati u grupi i izražavati svoje stavove." RS10

Socijalna povezanost. Program je podstakao neke mlade ljude da dublje razmišljaju o društvenim izazovima u svojim zajednicama, što je dovelo do većeg osećaja odgovornosti i pripadnosti. Na neki način, solidarnost i komunikacija tokom projekta motivisali su ih da traže slične nivoe povezanosti i svrhe u drugim kontekstima.

"Sada smo imali priliku da razgovaramo o problemima specifično u našem gradu. ... Postao sam član/ica jednog od tih udruženja nakon projekta. ...Nisam imao specifičan zadatak tokom čišćenja, ali sam čistio sa svima." RS6

"Sada izlazim i socijalizujem se. ... Postojala je solidarnost i socijalizacija. ... Uključujemo više generacija." RS10

"Osećam se kao slobodniji član zajednice, kao da će zajednica čuti i prihvatiti moje stavove." RS8

"Zaista su nas slušali, naše ideje i ono što smo imali da kažemo o tome." RS9

"Mnogo stvari vezanih za porodično nasilje nam je objašnjeno, uključujući kako možete pomoći nekome." RS5

Interkulturalne veštine. Iako mladi ljudi nisu imali priliku da se upuste u interakciju sa vršnjacima iz potpuno različitih kultura i zemalja tokom programa, sam sadržaj je podstakao neke od njih da razmišljaju o raznolikosti i važnosti uzimanja u obzir drugih perspektiva ljudi iz različitih društvenih i kulturnih pozadina.

"Sada češće razmišljam o tome kako se drugi osećaju i kako moje izjave mogu uticati na njih." RS1

"Pazim da ne kažem nešto što bi moglo uvrediti druge, čak i nenamerno." RS3

"U omladinskom radu lične preferencije nestaju i nije važno kako se ponašam prema ili komuniciram s drugima." RS4

"Projekt mi je pomogao da shvatim da je svet veoma raznolik." RS5

"Prijavili smo se za projekat u Hrvatskoj vezan za diskriminaciju i odnose među ljudima." RS7

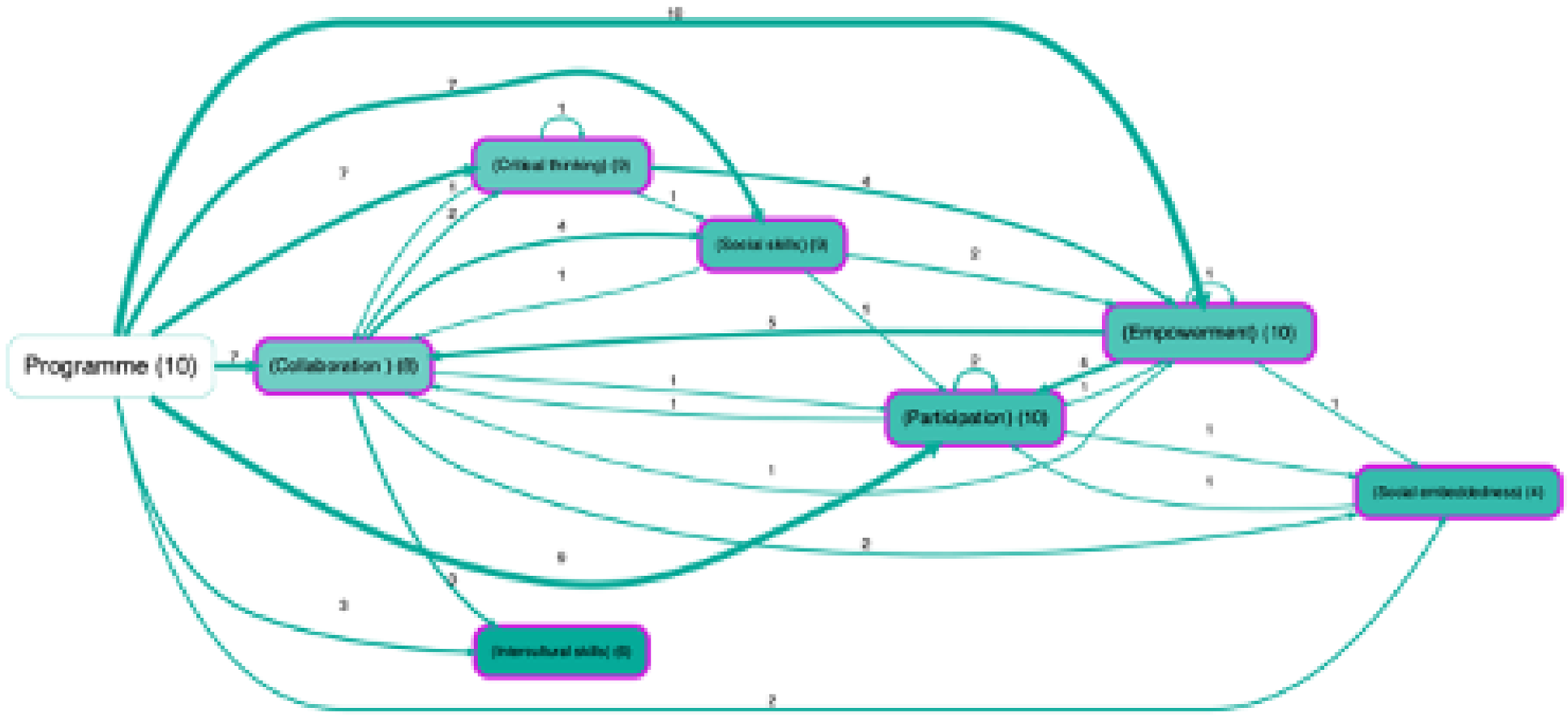

Ispitanici koji su primetili promene kod učesnika izvestili su o napretku u svim oblastima. Često su primetili osnaživanje mladih i povećanu participaciju, uz prepoznavanje da ovo osnaživanje vodi ka većoj saradnji i angažovanju. Posmatrači izveštavaju da lične promene koje su učesnici doživeli utiču na njihovu neposrednu okolinu (vršnjake, roditelje) i na lokalnu zajednicu u kojoj žive (grad, kvart, škola, itd.).

Osnaživanje. Većina smatra da je program pomogao mladima da steknu samopouzdanje, samokontrolu i veću spremnost na aktivnu participaciju, pokazujući povećanu sposobnost donošenja odluka.

"Sada je otvorenija prema ljudima i sigurnija kada govori. ... Slobodno izražava svoje stavove." RS3P

"Ima mnogo veće samopouzdanje i komunikacione veštine. ... Sada može samostalno da vodi radionice i organizuje sve oko njih. ... Program je doprineo njenoj sposobnosti da samostalno sarađuje sa vršnjacima i kolegama." RS4P

"Poboljšanja u njenom nedavnom razvoju uključuju slobodu govora, zagovaranje i proces razmišljanja." RS9P

"Neprestano je imala ideje i želela da se uključi, ali nikada nije napravila prvi korak. ... Njena participacija u ovom programu je ohrabrilo i motivisalo da počne da preduzima akcije." RS1P

"Mnogo je slobodniji, komunikativniji i više uključen u aktivnosti. ... Sada volontira, i lako mu je." RS2P

"Naučila je da se izbori za sebe, otkrila nove veštine i bila motivisana programom da pokrene dalje promene i organizuje aktivnosti za druge." RS5P

"Sada se lakše bori za sebe, postavlja granice i dobro ih komunicira." RS1P

"U diskusijama gde su prisutne jake emocije, više ne reaguje agresivno već pristupa problemu civilizovano. ... Njegov vokabular se proširio." RS6P

Socijalne veštine i saradnja. Razgovori sa vršnjacima i poboljšani odnosi sa drugima najčešće su povezani sa različitim saradnjama i timskim radom. Veštine javnog govora se češće pominju kao direktan efekat programa. Poboljšanje ovih veština povezano je sa unapređenjem saradnje, boljim komunikacionim sposobnostima i opštim željama za saradnjom.

"Sada je zainteresovana za razgovore, posebno sa ljudima iz njene generacije, ako dele zajedničke teme i interese. ... Stekla je neke nove kontakte i prijateljstva. ... Sada može da bude lider, pokazuje liderske osobine. ... Boravak sa drugima njene godine pomogao je da bude komunikativnija i otvorenija prema svojoj generaciji. ... Mislim da su njene komunikacione veštine, socijalizacija i otvorenost prema novim ljudima i temama poboljšani." RS7P

"Socijalizacija je mnogo lakša za nju nego ranije. ... Iznosi svoje predloge i iznosi svoje stavove, preuzima inicijativu u nekim stvarima." RS3P

"Primetila sam da je napredovala u javnom govoru, ima manje treme i sigurnija je u svom nastupu." RS1P

"Sada je udobnija, posebno kada učestvuje u javnim govorima. ... Poboljšana je sloboda govora, zagovaranje i procesi razmišljanja." RS9P

Participacija i kritičko mišljenje. Ispitanici prepoznaju da su mladi ljudi postali značajno zainteresovaniji za društvena pitanja i događaje u svojim lokalnim zajednicama i postali aktivniji. Nakon programa, neki mladi ljudi su napravili prve korake u zajedničkom angažmanu pokrećući školske projekte, pridružujući se lokalnim organizacijama, učestvujući u akcijama ili su počeli da volontiraju. Program je podstakao neke da razmišljaju izvan okvira, što ih je navelo da kritički procene informacije i budu otvoreniji za različite perspektive.

"Zainteresovana je za teme vezane za angažovanje mladih, demokratiju i naše društvo uopšte. ... Ohrabruje one koji imaju pravo da glasaju da izađu i glasaju i objašnjava zašto bi trebali. ... Volontira u Crvenom krstu i učestvuje u radionicama u nevladinoj organizaciji." RS6P

"Mnogo je slobodniji, komunikativniji i više uključen u aktivnosti." RS2P

"Njeno samopouzdanje u komunikaciji dovelo je do toga da se obrati direktoru škole da organizuje aktivnosti za mlade." RS3P

"Pridružila se neformalnoj grupi, i sada osnažuju žene u lokalnoj oblasti." RS3P

"Pre manje od mesec dana, Jovana je održala radionicu u svojoj školi, okupljajući devojke koje su bile zainteresovane." RS4P

""Pridružila se drugim organizacijama i sada je više angažovana u zajedničkim organizacijama kao što su Crveni krst i Volonteri grada Užica. ... Uključena je u pokretanje inicijativa u zajednici." RS5P

"Pokazala je interesovanje za formiranje grupe gde bi mogli doprineti, osećati se važni i koristiti zajednici. ... Mislim da bi to mnogo značilo njima i zajednici." RS7P

"Sada lakše prihvata i vidi svoje stavove u odnosu na druge." RS7P

"Naučila je da kritički pristupa informacijama iz programa i svoje porodice." RS8P

"Ima širi pogled na društvo. ... Promenila je način razmišljanja. ... Gleda stvari objektivno i subjektivno." RS9P

"Naučila je kroz tu grupu da čeka, sluša i na kraju donosi presudne odluke." RS10P

Severna Makedonija

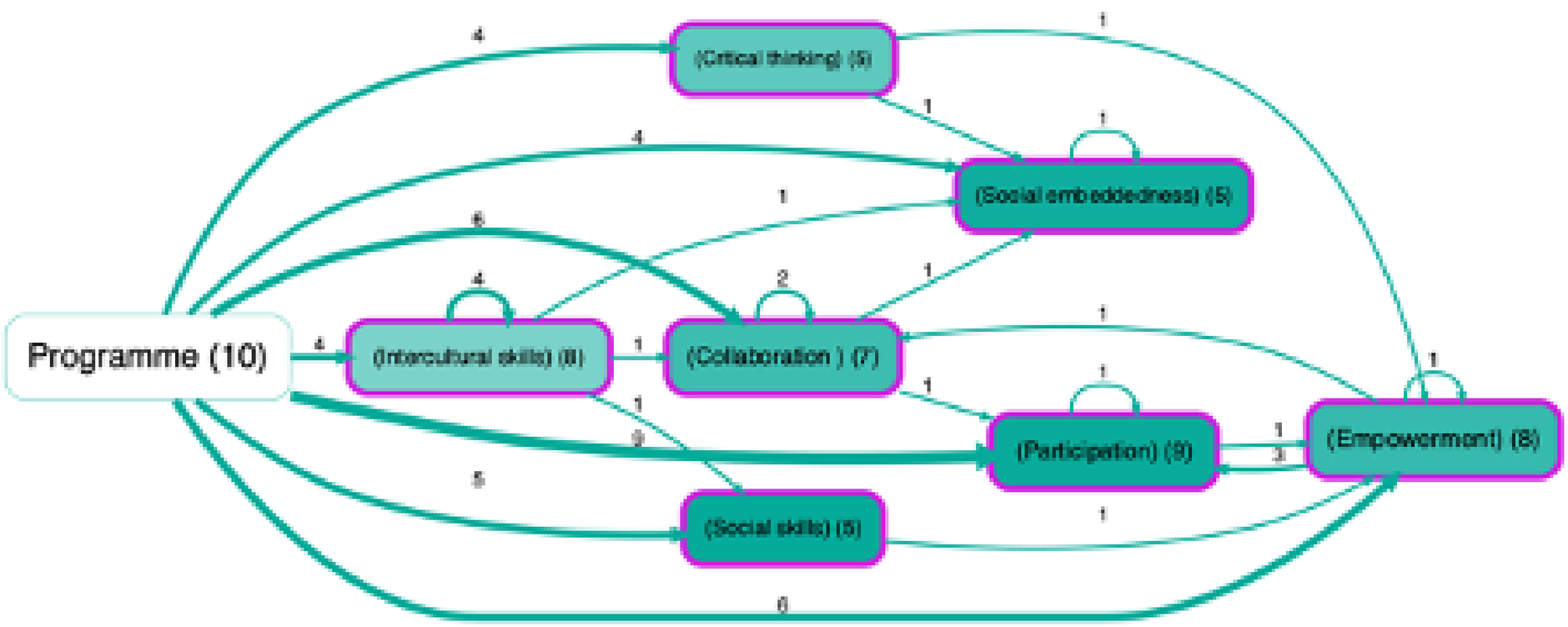

Ispitanici u Severnoj Makedoniji prepoznaju direktne efekte programa. Gotovo svi se slažu da je program imao direktan uticaj na njihovu participaciju. Većina takođe smatra da ih je program osnažio, povećao njihovo samopouzdanje i pomogao im da efikasnije sarađuju s drugima. U njihovim pričama takođe možemo uočiti indirektne efekte programa, posebno povezanost između osnaživanja mladih i povećane participacije.

Osnaživanje. Program je pozitivno uticao na samopouzdanje učesnika, što je dovelo do veće vere u sebe, otvorenosti prema novim prilikama i želje za angažovanjem u drugim aktivnostima. Njihova sposobnost delovanja povećana je na nekoliko načina. Neki su nastavili da se obrazuju i ostanu aktivni nakon programa, dok su drugi motivisani da podele svoja iskustva sa drugim mladima i podstaknu ih na angažman. Pored toga, neki učesnici su započeli karijere koje su društveno odgovorne.

"Letnja akademija mi je puno pomogla da povećam svoje samopouzdanje." MK3

"Što više učite i prisustvujete takvim događajima, to postajete slobodniji i samopouzdaniji. ... Nakon ovog treninga, potpuno sam se otvorio za sve vrste kontakata i projekata, što me zaista raduje. ... Nekada sam se plašio da izrazim svoje mišljenje pred direktorima i organizatorima, ali sada ne. ... Ovaj trening mi je pomogao da počnem da prisustvujem drugim obukama, pa sam češće posećivao Youth Center. ... Nakon Letnje akademije, prijavio sam se za intenzivnu obuku o mentalnom zdravlju sa YMCA, koja je bila intenzivan program od decembra do marta." MK5

"Želimo da motivišemo druge mlade ljude da sami počnu da se bave nečim svojim uz naš doprinos." MK10

"Naučila sam da kažem 'ne' nekim stvarima, bez obzira na to da li je reč o osobi ili nečemu drugom. ... Nakon završetka Letnje omladinske akademije, počela sam obuku za istraživačkog novinara. ... Jer nema smisla biti tih. To sam naučila." MK6

Socijalne veštine. *Neki mladi ljudi izveštavaju da su poboljšali svoje socijalne veštine. Stekli su nove prijatelje, postali otvoreniji za upoznavanje novih ljudi, poboljšali odnose i stekli samopouzdanje u govoru pred grupom i publikom.*

"Na početku sam bila veoma nervozna, ali nakon nekoliko pokušaja, navikla sam se i sada mi nije toliko teško da govorim pred ljudima, čak i pred onima koje ne poznajem."

"Program me je podstakao da preuzmem ulogu govornika ili predavača za grupe mladih ljudi. ... Dobila sam savete o tome kako da pozicioniram svoje telo, koristim pravi ton glasa kada predstavljam i kako samopouzdanje čini da vas ljudi više slušaju. ... Otvorila sam se za nove kontakte i prijateljstva i otkrila neka nova interesovanja kod sebe." MK5

"Postalo mi je lakše da izražavam svoje mišljenje i nisam se plašila da govorim." MK7

Participacija. Mladi ljudi izveštavaju da su postali aktivniji nakon programa. Program im je pomogao da identifikuju izazove, istraže opcije za aktivizam i preduzmu akciju. Neki su počeli da volontiraju, drugi su motivisali svoje vršnjake da se angažuju u unapređenju lokalnih politika, a neki su učestvovali u lokalnim inicijativama. Povezanost između programa i povećane participacije je najjače prepoznata od strane ispitanika, ističući društveni uticaj programa.

"Mislim da je program uticao na naše razumevanje participacije mladih. ... Aktivno smo tražili prilike za participacija i doprinos u zajednici, inicirajući stvari sami." MK1

"Odmah nakon programa, nastavili smo da učestvujemo u volonterskim aktivnostima i mnogim drugim događajima u našem gradu." MK2

"Organizovali smo ekološku akciju gde smo očistili deo grada. ... Stekla sam mnogo novih iskustava i prijateljstava koja su otvorila nove puteve za dodatne volonterske aktivnosti u našem gradu." MK4

"Nakon ovog programa, imali smo volontersku akciju u našoj školi da prepravimo grafite koji su imali diskriminatorske ili uvredljive poruke. ... Počela sam da volontiram u Ilindenu i postepeno sam počela sve više da uživam u tome. ... Nakon ovog treninga, mnoga vrata su mi se otvorila, posebno za volontiranje." MK5

"Obaveštavamo se o prilikama za volontiranje kroz omladinski centar." MK8

"Volontirala sam na nekim događajima od Letnje omladinske akademije." MK9

"Želim da zajednica i društvo budu bolje mesto za život." MK10

"U Crvenom krstu sam već 6-7 meseci." MK3

Kritičko mišljenje. Neki ispitanici izveštavaju da im je program pomogao da razviju veštine kritičkog mišljenja, posebno u korišćenju različitih izvora informacija. Dok su neki već bili uključeni u druge programe fokusirane na medijski sadržaj, priznaju da im je ovaj program pružio čvrst temelj na kojem mogu dalje da grade i primenjuju svoje veštine.

"Sada mogu slobodno da kažem da proučavam Računarski kriminal i sada u ovoj obuci, prisustvujem obuci za istraživačko novinarstvo, postepeno učim da treba istraživati više izvora, ne samo jedan, tako da, definitivno da" MK6

"Sada ste spremni da slušate ljude sa različitim mišljenjima i, ako postoje dobri argumenti, eventualno prilagodite ili promenite svoje vlastito mišljenje." MK11

"Među ostalim, različiti izvori su mi dali mnogo podrške jer, trenutno, kao što sam vam rekla, predajem debatu kroz MOF, a tema za predstojeće takmičenje, koje će biti sledećeg vikenda, je medijska pismenost. I bilo je lepo što sam imala podršku pre toga. Tako da mi je to delovalo kao neka vrsta podrške/dobrog temelja."

Saradnja i interkulturalne veštine. Učesnici prepoznaju da im je program pomogao da razviju organizacione veštine, viši nivo saradnje, bolje razumevanje dinamike timskog rada i poboljšanu komunikaciju s drugima.

"Morali smo biti kreativni u tome kako da zamislimo, odredimo šta nam je potrebno, koji su resursi potrebni i kako da organizujemo događaje." MK7

"Ponekad morate slušati nekoga, prilagoditi se njihovim mišljenjima i preispitati svoje vlastito, gledajući stvari iz njihove perspektive. Ovo će vam mnogo pomoći." MK5

"Praktične vežbe su bile zanimljive i korisne za mene, posebno u poboljšanju komunikacije sa ljudima koje srećem prvi put." MK6

""Počela sam da budem otvorenija i efikasnija u radu u timu s više ljudi. ... Mogu slobodno razgovarati s nekim, bilo da je iz LGBT zajednice ili neko sa posebnim potrebama." MK11

To je bilo korisno jer smo se bolje upoznali i dolazili smo iz različitih gradova." MK10

Socijalna povezanost. Neki su takođe razvili jači osećaj pripadnosti svojoj lokalnoj zajednici ili grupi s kojom su radili.

"Imam osećaj da je osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici ojačan." MK3

"Svi smo bili motivisani istom idejom, slagali smo se sa mišljenjima jedni drugih i delili istu perspektivu." MK9

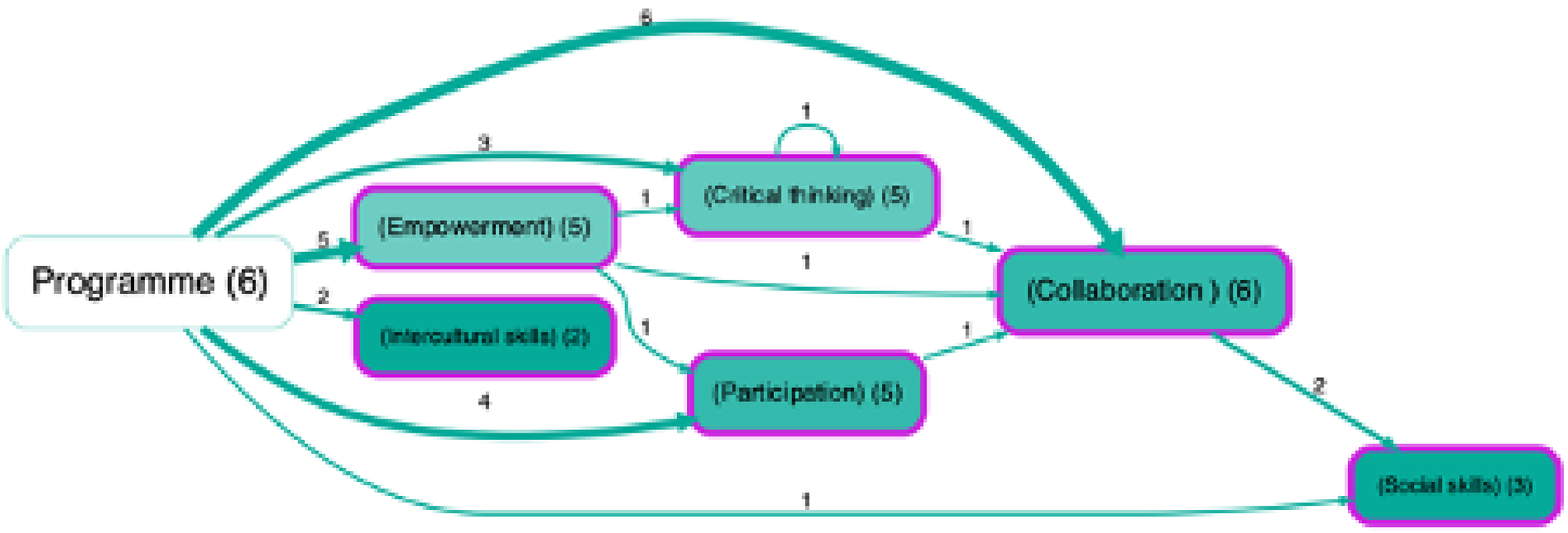

Isptanici koji su procenjivali stepen promene kod mladih nakon programa primetili su da je on doveo do veće saradnje, participacije i osnaživanja mladih. Svi su se saglasili da je saradnja među mladim učesnicima značajno poboljšala njihove socijalne veštine.

Osnaživanje, participacija i saradnja. Ispitanici su primetili da su mladi postali odgovorniji, samopouzdaniji i spremniji da se angažuju. Mladi ljudi sada bolje razumeju društvene odnose i spremniji su da rade u timovima i sarađuju sa drugima. Njihova iskustva jasno pokazuju povezanost između osnaživanja mladih i participacije u različitim aktivnostima.

"Primijetio sam da je stekao veći osećaj odgovornosti, osećaj odgovornosti i veći osećaj omladinskog aktivizma. ... Više ne prekida ljude! Njegove komunikacione veštine, planiranje i kritičko mišljenje su se značajno poboljšali. ... Takođe su se razvile njegove komunikacione veštine." MK1P

"Počela je više da radi u timovima i postala je predsednica omladinskog kluba. ... Sada je romska obrazovna posrednica i ima puno kontakta sa školama i zajednicom na terenu. ... Ovo je pomoglo da poboljša svoj timski rad još malo." MK2P

""Volonteri pokušavaju da uključe Lokalni omladinski savet u svoje aktivnosti. ... Volontirala je u Omladinskom centru kako bi preuzela Debatni klub. ... Poboljšala je timski rad počevši da više sluša druge u timovima. ... Njeno aktivno slušanje se poboljšalo. ... Pokazuju interesovanje za organizovanje radionica u svojim školama." MK5P

"Otkrila je svoje snage i slabosti i uložila trud da ojača svoje jake strane i poboljša slabe." MK3P

·"Nakon letnje akademije, počela je da pohađa praksu koja je više povezana sa njenim poljem." MK4P

Portugal

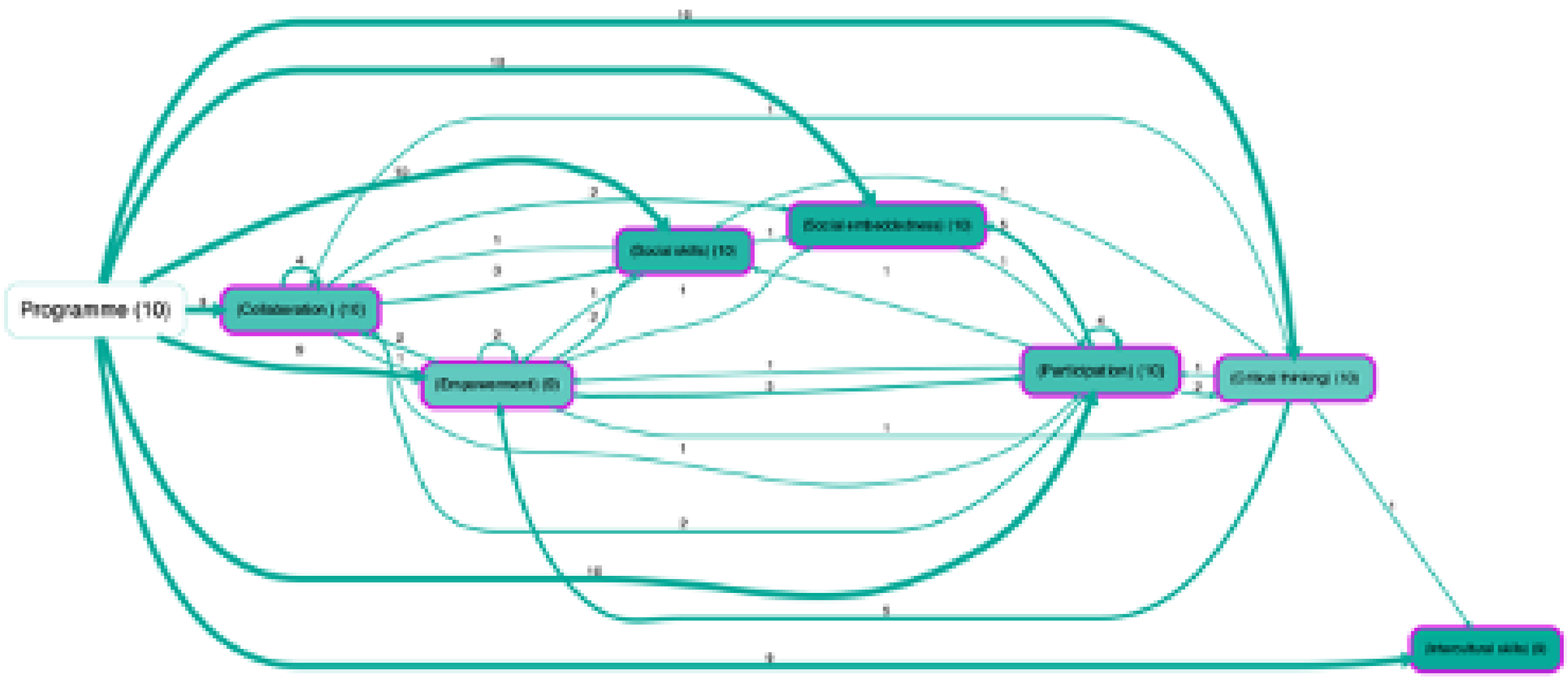

Mladi ljudi svedoče o uticaju programa na različite aspekte svojih života. Gotovo svi pominju da ih je program osnažio i aktivirao, pomogao im da razviju socijalne veštine i interkulturalne kompetencije, te poboljšao njihovu saradnju, što je dovelo do osećaja socijalne povezanosti i lokalne ukorenjenosti. Pored direktnih efekata, njihova svedočenja otkrivaju da je participacija povezana sa socijalnom uključenosti i osnaživanjem, pri čemu druge povezanosti ukazuju na to da razvoj specifičnih veština i poboljšanja u jednoj oblasti mogu pojačati napredak u različitim sferama.

Osnaživanje. Ispitanici izveštavaju da su postali otvoreniji, samouvereniji i mnogo spremniji da se angažuju u budućim aktivnostima. Povećano samopouzdanje je najčešće pominjana korist, a odmah nakon toga osećaj moći i sposobnosti. Izlazak iz zone komfora i suočavanje sa novim izazovima podstakli su mlade učesnike da ostanu aktivni u budućnosti.

„Postao sam samouvereniji, otvoreniji za nova iskustva i svesniji svog potencijala da napravim razliku. Koordinacija našeg tima tokom jedne od aktivnosti bila je izazovna, ali me je naučila da mogu da vodim i donosim važne odluke. Ovo je promenilo kako vidim sebe i svoju ulogu u zajednici. ... Postao sam proaktivan i spreman da preuzmem odgovornosti.“ PT1

„Pored praktičnih veština, stekao sam mnogo samopouzdanja. Pre toga, bio sam nesiguran u deljenju svojih ideja ili vođenju tima. Tokom programa, vođenje aktivnosti mi je pomoglo da shvatim da sam sposoban/sposobna. ... Nakon programa, učestvovao sam u lokalnoj inicijativi čišćenja plaže. ... Osetio sam da je važno da doprinosim.“ PT3

„Participacija u debatama i predstavljanje ideja grupi pomoglo mi je da prevaziđem strah od javnog nastupa.“ PT4

„Suočavanje sa izazovima i rešavanje problema dalo mi je hrabrost da probam nove stvari i izađem iz svoje zone komfora. Sećam se da sam vodio prezentaciju u poslednjem trenutku; ranije bih panikao, ali sam ostao smiren i vodio tim.“ PT5

Socijalne veštine. Ispitanici kažu da su poboljšali svoje veštine javnog govora i sada mogu bolje da govore pred grupama ili auditorijumima i da učestvuju u debatama i diskusijama. Takođe, učesnici su postali svesniji mišljenja drugih i spremniji da prilagode svoje stavove. Program im je pomogao da prevaziđu strahove, što ih je učinilo udobnijim u socijalnim interakcijama s vršnjacima i odraslima, te ih je čak motivisalo da pomažu drugima.

„Sada sam otvoreniji za slušanje i razmatranje drugih perspektiva. Tokom debate u programu diskutovali smo o strategijama za smanjenje upotrebe plastike u školi. Prvobitno sam imao čvrst stav o jednom pristupu, ali nakon što sam čuo mišljenja svojih vršnjaka, shvatio sam druge efikasne načine za rešavanje problema. Ovo mi je pomoglo da vidim vrednost u otvorenosti prema drugim mišljenjima i prilagođavanju svog razmišljanja. ... Da, definitivno sam sada komforniji u komunikaciji s vršnjacima i učiteljima.“ PT1

„Da, bilo je nekoliko situacija u kojima sam se osećao veoma podržan od strane svojih vršnjaka. Sećam se trenutka kada sam imao problema da razumem deo našeg projekta razvoja aplikacije. Moji članovi tima su bili veoma korisni, objašnjavali su i radili sa mnom dok nisam potpuno shvatio. Ta podrška je bila ključna i učinila me je da se osećam više povezano sa njima.“ PT5

„Sada sam mnogo komforniji u davanju prezentacija i izražavanju svojih ideja javno.“ PT9

„Tokom programa sam imao nekoliko prilika da predstavim projekte i ideje, što mi je pomoglo da prevaziđem taj strah. Jedna konkretna situacija bila je kada sam morao da predstavim naš plan akcije pred učiteljima i studentima. Bio sam veoma nervozan, ali sam uspeo da organizujem misli i govorim jasno. Dobio sam pozitivne povratne informacije, što je povećalo moje samopouzdanje za buduće prezentacije.“ PT4

„Poboljšao sam svoje veštine javnog govora. ... Sada sam samouvereniji u govoru pred publikom.“ PT8

Participacija. Mnogi isptanici izveštavaju o efektima programa na njihovo uključivanje u različite aktivnosti. Postali su više zainteresovani za događaje i izazove u svom okruženju i motivisaniji da budu deo rešenja. Aktivnosti u kojima su učestvovali obuhvatale su volonterizam, lokalne inicijative i radionice, kao i napore da angažuju druge mlade ljude i oblikuju školske i lokalne vladine politike.

„Mislim da sam mnogo naučio o važnosti doprinosa zajednici. Rad na projektima održivosti me je naučio da čak i male akcije mogu imati veliki uticaj, menjajući kako gledam na svoju odgovornost u zajednici. ... Pored kampanje za reciklažu, učestvovao sam i u projektu sadnje drveća u našoj školi.“ PT1

„Sada sam mnogo pažljiviji na ono što se dešava oko mene. Počeo sam da prisustvujem sastancima gradskog veća i pratiti lokalne inicijative pažljivije. Nedavno sam učestvovao u forumu o održivom razvoju našeg grada, gde smo diskutovali ideje i predloge sa lokalnim liderima. Nikada to ne bih razmatrao pre programa, ali sada se osećam više povezano i zainteresovano za doprinos. ... Jedan od projekata u kojem sam učestvovao bio je osnivanje ekološkog kluba u mojoj školi.“ PT4

„Nakon programa, organizovao sam malu radionicu u svojoj školi o bezbednosti na mreži za svoje vršnjake. Pre toga, nisam pomislio da bih to mogao da uradim, ali sam smatrao da je važno da podelim ono što sam naučio o digitalnoj privatnosti i kako da zaštitimo naše informacije na mreži.“ PT5

"„Postao sam proaktivan i zainteresovan za pitanja održivosti.“ PT6

„Predložio sam ideju za školski projekat kako bismo prikupili sredstva za lokalnu humanitarnu organizaciju. ... Radili smo na poboljšanju upravljanja otpadom u našoj školi. ... Počeo sam da prisustvujem sastancima u komšiluku da vidim kako mogu da doprinosim. ... Organizovao sam malu kampanju za podizanje svesti o reciklaži.“ PT7

„Sada sam svesniji uticaja koji mogu imati na svoju zajednicu. ... Istražujem načine da se uključim u volonterske projekte.“ PT8

Saradnja. Gotovo svi ispitanici su pomenuli da im je program pomogao da efikasnije rade u timovima, poboljšaju svoje komunikacijske veštine i bolje organizuju događaje i zadatke. Ove veštine su razvijene kroz radionice i zadatke tokom programa i međusobno su se pojačavale, jer potreba za saradnjom takođe dovodi do poboljšane komunikacije.

„Moje komunikacijske veštine i sposobnost rada u timu su se značajno poboljšali. Na primer, tokom programa, morali smo da organizujemo kampanju za podizanje svesti o zaštiti životne sredine, i ja sam koordinisao tim i predstavio naše ideje.“ PT1

„Naučio sam kako da balansiram vreme između škole, projekta i ličnog života.“ PT3

„Morao sam da vodim grupnu diskusiju. ... Naučio sam da bolje radim u grupama. ... Naučio sam važnost slušanja i integrisanja ideja drugih.“ PT8

„Jedna od veština koju sam najviše poboljšao je sposobnost saradnje u timu. Naučio sam da delegiram zadatke i cenim doprinos svakog člana tima.“ PT5

„To je ojačalo moj osećaj pripadnosti i povezanosti sa grupom.“ PT9

Socijalna povezanost. Aktivnosti i teme obuhvaćene programom, zajedno sa naglaskom na zajedničke ciljeve i timski rad, doveli su do povećanog osećaja pripadnosti različitim zajednicama—bilo da su to vršnjaci, komšiluk, škola ili šire.

„Osećam se više povezano sa svojom zajednicom. ... Program mi je pomogao da se osećam više integrisano u svoju zajednicu.“ PT9

„Videti toliko članova zajednice koji učestvuju i podržavaju naš projekat me je nateralo da shvatim da smo deo nečega većeg.“ PT1

„Jedna od aktivnosti uključivala je saradnju sa udruženjem iz komšiluka kako bismo organizovali događaj za prikupljanje sredstava.“ PT6

„Stekao sam neverovatne prijatelje i puno naučio o tome kako možemo biti agenti promena u našim zajednicama.“ PT4

„Videti kako naši projekti utiču na zajednicu učinilo je da se osećam povezanije.“ PT10

Kritičko mišljenje. Ispitanici navode da ih je program uspešno angažovao i uticao na njihov pristup različitim izvorima informacija i mišljenjima, čineći ih pažljivijim u korišćenju različitih izvora i ocenjivanju svojih stavova.

„Naučio sam da više cenim različita mišljenja.“ PT9

„Sada sam otvoreniji za slušanje različitih mišljenja.“ PT10

„Na primer, kada sam istraživao za jedan od naših projekata, shvatio sam da je ključno da proverim izvore i osiguram da su pouzdani.“ PT1

„Tokom programa imali smo nekoliko diskusija o važnosti provere izvora informacija. Jedan primer bio je kada smo istraživali uticaj plastike na životnu sredinu i pronašli mnogo kontradiktornih informacija. Ovo me je nateralo da shvatim potrebu da budem kritičniji i da tražim pouzdane izvore pre nego što donesem zaključke.“ PT4

„Pronašao sam puno kontradiktornih podataka i morao sam da analiziram kredibilitet svakog izvora pažljivo. ... Mislim da sam sada otvoreniji za slušanje različitih perspektiva.“ PT6

„Naučio sam da bolje proveravam izvore informacija. Sada sam spremniji da tražim više izvora.“ PT10

Interkulturalne veštine. Program je takođe uticao na to kako percipiraju druge, koliko su inkluzivni i kako procenjuju kulturne razlike. Neki ispitanici izveštavaju da su postali osetljiviji, otvoreniji i svesniji socijalnih i kulturnih razlika.

·„Sada pokušavam da budem pažljiviji i dobrodošliji, posebno prema onima koji bi mogli da se osećaju marginalizovano.“ PT1

„Situacija koja se izdvojila bila je kada je jedna koleginica podelila svoje iskustvo kao deo LGBTQ zajednice tokom jedne od naših sesija.“ PT6

„Pokušavam da budem više razumljiv i podržim svoje prijatelje, bez obzira na njihove razlike.“ PT7

„Program me je učinio empatičnijim i svesnijim iskustava drugih.“ PT8

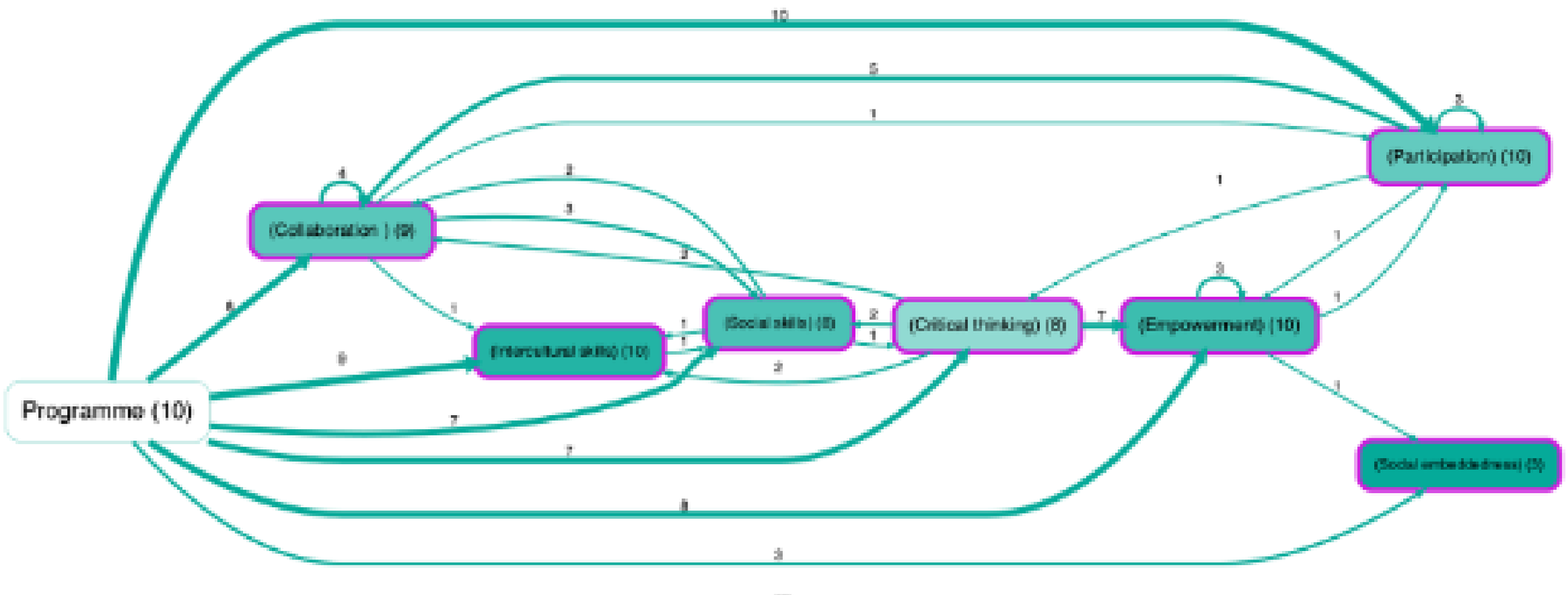

Čak i „relevantni drugi“ koji su ocenjivali promene kod mladih učesnika mogli su da prepoznaju efekte programa u različitim aspektima njihovih života i na nivou zajednice. Oni su identifikovali participaciju kao najznačajniji direktni efekat programa, a zatim saradnju, interkulturalne veštine i kritičko mišljenje.

Participacija i saradnja. "Relevantni drugi" izveštavaju da su učesnici programa postali zainteresovaniji za participaciju u različitim vanškolskim aktivnostima, pri čemu neki aktivnije učestvuju nego pre. Dok prepoznaju značajniju radoznalost kod mladih za aktivnosti van škole, njihovo znanje o stvarnom nivou njihove participacije u tim aktivnostima je ograničeno.

"Čini se da je više uključena u aktivnosti u zajednici i školi, poput projekata iz robotike i nauke koje sam spomenuo." PT4P

"Spomenula je da želi da se pridruži nekim grupama u školi koje se bave socijalnim projektima, ali još nije napravila konkretne korake u tom pravcu. Istražuje svoje opcije, što je dobro, ali još uvek uči da se obaveže i aktivnije uključi." PT5P

"Spomenuo je da želi da se pridruži volonterskoj grupi koja koristi tehnologiju za rešavanje socijalnih problema." PT6P

"Više je motivisan da učestvuje u aktivnostima van škole. ... Pridružio se školskoj grupi koja se bavi projektima održivosti." PT7P

"Učestvovao je u zajedničkoj akciji čišćenja lokalnog parka." PT8P

"Više je zainteresovan za organizovanje aktivnosti za tim." PT9P

Osnaživanje i socijalne veštine. Isptanici izveštavaju da su neki mladi učesnici postali samouvereniji, odgovorniji i voljni da preuzmu različite obaveze. Takođe su spremniji da se uključe u različite aktivnosti van škole. Kod nekih su se poboljšale socijalne veštine i postali su asertivniji u komunikaciji sa vršnjacima, učiteljima i odraslima.

"Postala je samouverenija i uključena. ... Mnogo je više uključena u vanškolske aktivnosti i razmišlja o pokretanju projekta za podršku mladim piscima. ... Poboljšala je komunikaciju sa svojim učiteljima, ali je bilo trenutaka kada je možda bila previše direktna." PT3P

"Čini se da je malo samouverenija kada izražava svoje mišljenje, posebno kada govori o projektima koje je radila u programu ... Možda je malo samouverenija u pristupanju učiteljima sa svojim idejama, ali to je nešto što je delimično radila i pre programa." PT5P

"Program je podstakao da bude proaktivan i preuzme više odgovornosti." PT9P
"Možda je malo entuzijastičnija u vezi sa nekim vanškolskim aktivnostima, ali što se tiče njenog akademskog uspeha, nije bilo primetnih promena." PT4P

"Uvek je pokazivao poštovanje prema autoritetima, ali sada ga vidim kako se samouverenije ponaša." PT6P

Aneksi

- Upitnik za Talas I i II
- Upitnik za Talas III
- Vodič za intervju za učesnike
- Vodič za intervju za impakt grupu